

Příběhy líšeňských pamětníků

II. díl

Vážení přátelé,

právě jste otevřeli druhý díl Příběhů líšeňských pamětníků. Představuje Vám 20 rozhovorů s našimi seniory o jejich životních cestách a ukazuje Líšeň v proměnách času.

Věříme, že Vás zaujmou, budou se líbit a inspirují. Stanou se podnětem k besedě s vlastní babičkou a dědečkem nebo k zavzpomínání na ně. Určitě v jejich osudu, povaze a skutcích najdete něco kouzelného, co Vám udělá radost nebo dodá sílu.

A jak tato publikace vznikla?

Prvotním impulzem bylo zapojení se do projektu Nadace Charty 77, Senzačního seniora a Národního muzea v Praze – Národní kronika, která sbírá a uchovává vzpomínky seniorů. Oba díly se staly její součástí a jsou jako doplněk velkých dějin uloženy ve sbírce Národního muzea v Praze.

Líšeň je plná báječných seniorů a šikovných dětí, proto vznikla myšlenka pořádání společných besed, kde senioři sdílí své životní příběhy se studenty místních škol. Letos se uskutečnily se Střední zdravotnickou školou Evangelické akademie, sídlící na ulici Šimáčkova 1, v bývalé „čapale“ a AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola, sídlící na ulici Rašelinové 11, která spolu s námi tento projekt loni zahajovala.

Příběhy líšeňských pamětníků se staly i součástí celorepublikové putovní výstavy Národ o sobě Nadace Charty 77. Tváře našich seniorů tak poznali lidé z celé naší vlasti. Za podpory Magistrátu města Brna byla tato výstava umístěna i v Líšni.

Děkujeme všem našim partnerům za spolupráci, podporu a důvěru.

Brno, dne 21. 10. 2017

Silvie Dražanová
Kulturní centrum Líšeň

*Beseda s panem Ing. Ludvíkem Hřčkem
AKADEMIA Gymnázium,
Základní škola a Mateřská škola, s.r.o.*

*Beseda s panem Josefem Pánkem
Střední zdravotnická škola Evangelické akademie*

Autorka fotografií – Petra Švehlová, Foto Líšeň, z.s.

*Zahájení výstavy *Národ o sobě**

Autor fotografií – Kulturní centrum Líšeň, p.o.

Partneři projektu:

- AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola, s.r.o.
- Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
- Rodinné centrum Pastelka, z.ú.
- Klub seniorů Brno – Líšeň, z.s.
- Foto Líšeň, z.s.

Děkujeme za vyslání pamětníků a podporu projektu:

- Římskokatolická farnost v Brně-Líšeň
- Městský úřad Brno-Líšeň
- TJ Sokol Líšeň
- Národopisný soubor Stará Líšeň
- Národopisný soubor Líšňáček
- SK Líšeň
- Moravský rybářský svaz
- Technické muzeum v Brně
- Sbor dobrovolných hasičů Lysice

Publikace byla vydána za finanční podpory:

- Tiskárna Didot, spol. s r.o.
- Dopravní stavby Brno, s.r.o.
- rodina Belcredi

Didot ^{tiskárna} / Printing
Packaging

Koordinátorka projektu Příběhů líšeňských pamětníků a publikaci sestavila:

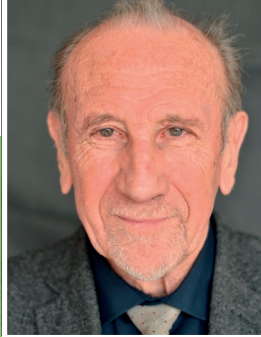
Silvie Dražanová, Kulturní centrum Líšeň, p.o.

Autorka titulní fotografie a portrétních fotografií líšeňských pamětníků:

Petra Švehlová, Foto Líšeň, z.s.

Grafické zpracování:

Tiskárna Didot, spol. s r.o.

prof. RNDr. Rostislav Brzobohatý, CSc. Helena Široká

Já su sokol!

Jako malí prvňáčci pobíhali po Líšni a zdravili se pokřikem „Já su sokol!“.
Jako starší čekávali na orly, aby jim ukázali, kdo má v Líšni navrch. Zažili krušné časy, ale červené kraťasy nebylo to jediné, co je spojovalo. Byla to láska ke sportu, která vytvořila pevná přátelství trvajících dodnes. Paní Helena Široká s panem Rostislavem Brzobohatým nás zasvětili do historie líšeňského Sokola, který letos slaví 125. výročí od založení.

Pane Brzobohatý, jste znám tím, že zpracováváte historii Líšně a přednášíte o ní. Co nám tedy můžete říci o založení Sokola?

Pan Brzobohatý: Společnost Rakouska-Uherska byla velice rozrůzněná národnostně, sociálně, nábožensky i jinak. Česká i slovenská část tehdejšího Rakouska-Uherska pěstovala velice intenzivně vlastenectví, které později v Masarykových a Benešových postojích vyústilo do pojmu československé národnosti. Češi a Slováci se snažili si v rámci Rakouska-Uherska vydobýt svoji samostatnost podobně jako Maďarsko. Snažili se o Rakousko-Uhersko-Česko, jejich snahy však narážely na neochotu císařské Vídně a skončily s 1. světovou válkou. V Praze roku 1862 vznikl pod německým vzdělaneckým vedením Sokol jako organizace, kterou zakládali Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Představovala českou alternativu k tehdejším německým tělocvičným organizacím. Sokolská myšlenka chápáná jako symbol českého vlastenectví se rychle šířila, ve městech i vesnicích vznikaly sokolské jednoty. V Brně byla česká tělocvičná organizace založena téhož roku jako v Praze. V Líšni, tehdy malé izolované vesnici, byl založen Sokol roku 1892 na podnět židenických sokolů.

Spolková činnost Sokola v Líšni byla mezi válkami velice intenzivní. Každý spolek měl své divadlo, v Líšni jich bylo osm, včetně loutkového. Pro všechny bylo ctí v nich hrát. Jaké to pro Vás bylo jako pro malé dítě?

Pan Brzobohatý: Moji rodiče a otec paní Široké hrávali v sále tehdejší restaurace "U Slezáků" (na dnešní Trnkově ulici), která byla společenským střediskem Čs. strany národně socialistické. Naučili se role a po několika zkouškách se hrálo. Paní Široká: Dále bylo velmi aktivní a oblíbené loutkové divadlo.

Pan Brzobohatý: Ale to je kapitola sama o sobě. Loutkové divadlo sloužilo jako propagace sokolské tělovýchovy. Líšeňský Kašpárek měl totiž červené trenky a bílé tričko a představoval vlastně sokolského kluka. Když se odehrálo divadlo a dozněly potlesky, znovu se zvedla opona a děcka ztichla. Na scénu přišel Kašpárek, uklonil se a řekl: „Tak děti, kdo byl v úterý na cvičení?“ A děti: „Já, já, já!“ Znáte to, ten křik. „A kdo nebyl?“ Ty, které do cvičení nechodily nebo chyběly, se styděly přihlásit a byly potichu. Kašpárek pak řekl: „Tak děti, doufám, že se s vámi všemi uvidím v úterý na cvičení!“ Poklonil se, divadlo skončilo a děcka šla domů. Doma pak připomínala rodičům, že v úterý musí jít na cvičení.

Po druhé světové válce se sokoli, orli, skauti a členové Dělnické tělovýchovné jednoty opět rozdělili a každý měl svoji mládež, aktivity, zábavy a politické zaměření. Jaké jsou Vaše první zkušenosti s líšeňským Sokolem?

Paní Široká: My jsme se oba narodili v 38. roce. V první třídě jsem v Sokolu chodila do žáků. Sokol byl rozdělený na žactvo, dorost a dospělé. V úterý chodili kluci a v pondělí holky. Od první třídy byli mladší žáci, od šesté starší žáci a od patnácti let jsem chodila do dorostenek.

Pan Brzobohatý: Jako malí kluci jsme chodili po ulici, a když jsme se potkali s jinými kluky, tak jsme po sobě vždycky pokřikovali: „Co seš?“ a já vždycky odpovídal: „Já su sokol!“ Na svoji příslušnost k sokolské jednotě jsem byl hrdý. Každé dítě bylo orientované podle toho, v jaké rodině vyrůstalo.

Co všechno obnášela tělovýchovná část Sokola?

Paní Široká: V té době už byl Sokol vybavený. Ve velkém sále sokolovny bylo všechno potřebné nářadí. My jako děcka jsme hodně trénovali pochodování, zpívání, obrat vlevo, vpravo, pak obratnost na žíněnkách - začínalo se kotrmelci. Dále jsme tam měli koně a kozu, ale na ty jsme se dostali až ve vyšším věku. Šplhadla a bradla nás čekala, až když jsme byli větší. To jsem absolvovala i já, přestože jsem nebyla moc pohybově nadaná. Ráda vzpomínám

na výlety do okolí Líšně i na cvičení na letním hřišti sokolovny, které bylo příjemnější než v tělocvičně.

Jak Sokol fungoval, když nastala hospodářská krize ve 30. letech?

Pan Brzobohatý: Kdo mohl platit příspěvky do Sokola, když byl nezaměstnaný? Lidé okamžitě odpadávali. Tehdy bylo opravdu zajímavé, že živnostníci a podnikatelé se prokázali jako „sokolotvorní“, protože prakticky převzali vedení Sokola a sponzorovali ho. Bratři Najman, Kozel, Papež, Švehla a Král, to jsem vyjmenoval jenom pět tehdejších „výborantů“, kteří do jednoty dávali vyšší příspěvky, aby udrželi jednotu v chodu. Počet členů Sokola klesl na 150, nejnižší číslo v celé historii jednoty. V závěru třicátých let se počet členů opět zvýšil jako výraz národního vzepětí před 2. světovou válkou. Po roce 1945 dosáhl Sokol nejvyššího počtu členů v historii vůbec. Po každé válce a po totalitním období se zájem o členství v Sokole vždy zvýšil.

Paní Široká: Chvilku to vydrží.

Pan Brzobohatý: Ano, pár let a pak zájem zase klesne.

*Vítězství ve skoku do výšky
(Technika:Univerzita, 1959)*

Společný snímek basketbalistů Líšně a ASPTT La Rochele (1981)

Roku 1948 se konal sokolský slet. Gottwald se bál, aby nedošlo k protikomunistické demonstraci. Jak to tehdy vypadalo?

Pan Brzobohatý: Klement Gottwald, tehdy už prezident, nevěděl, jak se sokoli zachovají na XI. všesokolském sletu v závěru června. Již po únorovém puči začaly pracovat tzv. akční výbory. Ty měly očistit i sokolské hnutí od tzv. reakčních živlů a měly pomoci zařadit do Sokola členy Dělnických tělovýchovných jednot s cílem zajistit i kontrolovaný průběh sletu. Slet začínal

obrovským průvodem Prahou, na tribuně dole na Václavském náměstí stál Gottwald a všichni ostatní komunističtí papaláši. Všichni sokoli, když přišli k tribuně, odvrátili tvář na druhou stranu. V tichu, neprovolávající žádnou slávu, prošli pod tribunou.

Paní Široká: To byl obrovský trapas a provokace!

Pan Brzobohatý: Plná Praha lidí. Rozezlený Gottwald později prohlásil: “Ať Sokol raději nefunguje, než aby fungoval proti nám.” Akční výbory pak pracovaly na všech úrovních společenských, zaměstnaneckých a kulturních, prověřovaly stanoviska a názory lidí. Výsledkem těchto prověrek bylo vyloučení řady členek a členů z líšeňského Sokola, jinde i ztráty zaměstnání a další společenské persekuce.

Nakonec komunisté v roce 1952 rozhodli o zrušení Sokola. Poté však trvalo čtyři roky, než se povedlo Sokol vymazat. Právnický byl tedy zrušen až roku 1957. Jak se to podepsalo na Líšni?

Pan Brzobohatý: V roce 1952 byl Sokol v Líšni oficiálně zrušen a vznikla nejprve Dobrovolná sportovní organizace Spartak Líšeň a později v roce 1959 Tělovýchovná jednota Spartak Líšeň v rámci tzv. sjednocené tělovýchovy, která sdružovala všechny tělovýchovné společenské aktivity. Tak to fungovalo 40 nebo 41 let. V čele jednoty už nebyl starosta, ale předseda, změnil se i názvy dalších funkcí. Spartak však byl tvořen starými sokoly, jejichž ideové založení nebylo možné lehce předělat. Komunisté se snažili do vedení jednoty prosadit členy komunistické strany. To se jim vždy nedařilo. Na plenárních schůzích byl pečlivě sledován požadovaný počet lidí, schůzí se účastnil delegát vyšších organizací kontrolující plnění stranických usnesení týkajících se tělovýchovy. To byla jediná situace, kdy se na sokolovně „soudruhovalo“. Mimo tyto schůze se však na sokolovně žilo normálně jako předtím, zdravilo se “Nazdar” a oslovovalo „bratře/sestro“. Toto oslovení se s odchodem starších členů z jednoty postupně vytrácelo.

Po sametové revoluci roku 1989 se Tělovýchovná jednota rozdělila a Sokol se rozhodl obnovit své jméno. Jaká je jeho dnešní podoba v Líšni?

Pan Brzobohatý: Dnes je to rozděleno na dvě složky – vlastní Sokol a sportovní oddíly. Vlastnímu Sokolu se říká sokolská všestrannost - ta má své ženské složky, které se vyvíjejí tanečním směrem a od dětí (5 let) až po „dámy ve věku“ tvoří různé skupiny, které nacvičují pódiové tance. Všestrannost dále nabízí Zdravotní tělocvik, Cvičení pro ženy, Aerobik/Stepaerobik a Kondiční

kulturistiku pro ženy. Zdravotní tělocvik je zvláště přínosný pro ženy, které mají různá zdravotní a pohybová omezení. Muži se zbavili náradí a většina z nich chodí do posilovny. Vedle posilování hrají i fotbal a volejbal. Ze sportovních oddílů jmenujme basketbal (všechny tři týmy už jen rekreačně), volejbal (rekreačně muži, smíšené týmy a ženy, které hrají závodně) a malou kopanou (1 tým mužů v I. B. třídě). Dnes je v jednotě i špičkový stolní tenis, ten má obrovskou dětskou základnu, která čítá okolo 70 členů. Chloubou tohoto oddílu je ženské družstvo, které hraje ligu. Tato nejvyšší soutěž stolních tenistů se dnes hraje v nové herně v areálu Belcrediho zámku. Historické prostory sokolovny jsou pro ni nedostatečné.

Vystoupení dorostenek u sokolovny 1948

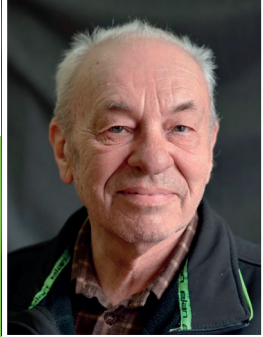

Sokolské kroje (1945)

Kolik členů dnes líšeňský Sokol zhruba má?

Pan Brzobohatý: Sokol nyní má zhruba 270 členů. Svého vrcholu dosáhl po válce v letech 1946-48, kdy i s dětmi měl 850 členů. Když šli sokoli Líšni, pochodovali od Kostelíčka směrem k sokolovně, nejprve děti, pak dorostenky a dospělí. Zatímco děti přicházely na městečko, poslední staří sokolové začínali pochodovat. Takový obrovský průvod chodil pravidelně před každým veřejným cvičením. Na nich prezentoval Sokol své výsledky. Veřejná cvičení se konala na hřišti sokolovny a na nich ukazovaly sokolky, jak se cvičí například s kužely, chlupci předváděli herní obratnost a muži gymnastické dovednosti na náradí. Kolem hřiště stávaly stovky a stovky diváků.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Sára Ševčíková a Tereza Jindrová**

Karel Fux

Pan Karel Fux jako sólista baletu Národního divadla Brno účinkoval na mnohých scénách evropských divadel. Účinkoval i na scéně ND v Praze. Narodil se v Brně ve smíšeném manželství Němce a Češky, což by nebylo tak zajímavé, kdyby se tenkrát právě nepsal rok 1938.

Jaké bylo Vaše dětství?

Moje dětství bylo krušné. Když můj tatínek po Vánocích v roce 1942 odjížděl do Ruska, co by německý voják, moje maminka mu říká: „Ty, Klemente, přece nebudeš střílet do lidí.“ A on na to odpovídal: „Ne, to bych nedokázal. Až budeme u Stalingradu, nechám si omrznout nohy a oni mě pošlou nazpět.“ Byl totiž sanitář, měl rád zdravotnictví jako já. Dne 6. ledna 1943 odjížděl na východní frontu a po pěti týdnech byl převážen z této fronty lazaretním vlakem na západ. Vlak převážející raněné vojáky byl označen červenými kříži, přesto byl přepaden a všichni ve vlaku zahynuli.

Ztráta tatínka nás s maminkou hodně stmelila. Těsně po ukončení války maminka, co by Češka, krátký čas pracovala jako kuchařka ve věznici na Mírově, kde byli zajatí Němci, kteří ještě nemohli odjet. Já jsem tam jako malý kluk pobíhal po celém hradě a propátrával jeho skrytá zákoutí. Takže moje vzpomínky na rané dětství jsou na jednu stranu smutné, na druhou i radostné.

Kde jste studoval?

Základní školu jsem vychodil v Líšni na Pohankové, a pak na měšťance (myšleno ZŠ Holzova). Díky pravidelnému cvičení v Sokole jsem byl přijat na konzervatoř. Neuměl jsem ani jeden baletní krok. Nevěděl jsem, co je to první pozice, nevěděl jsem, co je to sauté, entrechat quatre, plié atd.

Po vystudování tanečního oddělení na brněnské konzervatoři jsem nastoupil na povinný vojenský výcvik do Prahy, kde jsem byl zařazen do Armádního uměleckého souboru. Tam jsem se doučil vrcholnou baletní techniku, díky které jsem jako jediný z tohoto souboru udělal konkurz do Národního divadla v Praze. Zůstal jsem však po celý svůj aktivní život v Brně.

Kdo Vás k baletu přivedl?

Ve škole jsem měl špatné známky, musel jsem hodně pomáhat mamince, tak nezbylo na učení mnoho času. Přemýšlel jsem tedy o oboru, kde není potřeba matematika. Zkusil jsem konzervatoř, udělal jsem balení zkoušky a oni mě vzali. Na začátku jsem opravdu neuměl vůbec nic. V prvním pololetí jsem z hlavního předmětu – klasického baletu dostal čtyřku, což vypadalo na vyhození ze školy. Maminka ale uprosila pana profesora, aby mě tam nechal. Na konci školního roku jsem už měl trojku, ve druhém ročníku dvojku a pak již samé jedničky.

Jak probíhal Váš všední den v divadle?

Je to tvrdá práce. Ráno v 9:00 hod. začátek tréninku, rozcvička, procvičování baletních prvků, posléze se studuje nový a zkouší současný repertoár. Po obědě se šlo na chvíli domů, zdřímnout si a večer představení, což je pro sólistu velká dřina na jevišti. Pokud se večerní představení nekonalo, probíhaly opět zkoušky. Dříve mívali tanečníci více představení než v současné době.

Moje poslední role byla v muzikálu Edith, vrabčák z předměstí s premiérou na jaře 2004. Natrvalo jsem divadelní prkna opustil v roce 2009 ze zdravotních důvodů. Je to povolání, které je sice krásné, ale hlavně fyzicky náročné. Mám mnoho zdravotních potíží a bohužel to nejde dělat donekonečna.

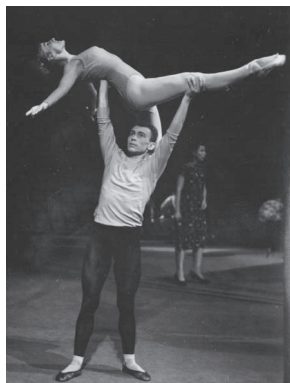
Za svůj úspěch také považuji, že jsem přímo vybojoval v roce 1968 znovuoobnovení výsluhy pro baletní umělce.

Chtěl jste někdy žít jinde než v Brně?

Jsem tvrdý lokální patriot, miluji Líšeň, údolí líšeňské Řičky je pro mne nejkrásnější prostor planety, proto jsem zůstal v brněnském baletním souboru. V roce 1965 jsem si chtěl koupit auto, tak jsem dělal konkurz do divadla v Norinberku. Byl jsem přijat, ale šéf našeho souboru, pan Miroslav Kůra, mi nabídl hlavní roli ve Stravinského Petruškovi. Petruška je kašpárek, role se tančí jako figurka, jako loutka, má tragický konec. Tuto vysněnou roli jsem nemohl odmítnout, tak jsem zůstal. Bylo to velice krásné a úspěšné představení.

V roce 1966 jsem dostal nabídku do Ria de Janeiro, kterou jsem také nepřijal. Hostoval a vystupoval jsem v mnoha divadlech po celém světě, procestoval jsem celou Evropu. Jezdil jsem spolu s celým baletním souborem, což bylo asi 70 lidí a potřebné vybavení.

Každá země nás přivítala dle svých zvyků, ale dny byly všechny stejné, hotel, zkouška v divadle a představení. V jižních státech se konalo třeba až ve 23.30 hod., někdy nás již brzy ráno budili fanoušci. Zde diváci na představení chodili ve večerních róbách, některé dámy se i během přestávky převlékaly do jiné. V Anglii na naše představení chodili v riflích. Jiný kraj, jiný mrav.

Baletní zkouška

Na prknech, co znamenají svět

Co máte rád kromě baletu a co naopak rád nemáte?

Zamiloval jsem se do poezie. Ve škole jsem psal básně, to mi zlepšovalo známku z češtiny, kterou jinak dodnes moc neumím. Miluji umění a kulturu obecně. Těší mě třeba pohled na obrazy starých mistrů, Tiziana, Vincenza van Gogha aj. Také jsem vášnivý rybář a denně jezdím na kole, v loňském roce jsem najel něco přes 8 000 km.

Nesnáším vulgaritu. Ve vyjadřování lidí a v televizi. I nové divadelní inscenace by měly dodržovat jisté formy umění. Myslím, že úcta, respekt a tolerance se dnes už vytrácí.

Co byste chtěl dělat, kdyby jste se nevěnoval baletu?

Kdybych byl chytřejší, lákalo by mě zdravotnictví. Už jako malý kluk jsem byl členem Červeného kříže, chodil jsem na školení. V 50. letech jsem si dokonce udělal školení na instruktora zbraní hromadného ničení, protože tady hrozila

atomová válka. Jako patnáctiletý jsem dal kamarádovi, který si zlomil holení a vřetenní kost, nohu do dlahy tak, že mě přivolání zdravotníci pochvalně poplácali po ramenou.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Barbora Halmová a Jakub Jindra**

Jan Závodný Ing. Milan Honek

Pan Jan Závodný a pan Milan Honek pocházejí každý z jiné generace, oba však hráli fotbal po celou dobu své sportovní kariéry za Líšeň. Společně zavzpomínali na své fotbalové začátky a vývoj fotbalu v Líšni.

Jan Závodný se narodil v roce 1937, byl fotbalista a později trenér SK Líšeň, dnes je ve starobním důchodu.

Milan Honek se narodil v roce 1956, hrál fotbal za SK Líšeň a podniká v Líšni.

Kdy vznikl fotbalový klub v Líšni a kdo byl jeho prvním předsedou?

Fotbalový klub vznikl v roce 1924 pod názvem SK Československý socialista Líšeň a prvním předsedou se stal pan Josef Hanzl. Klub často měnil název jak před válkou, tak za války.

Druhá světová válka klub poznamenala, někteří hráči odešli do ilegality, jiní do Třebíče, aby se vyhnuli nuceným pracím v nacistické říši. V té době se semkly řady příznivců a na hřiště zavítalo běžně i dva tisíce diváků. Zvláště lze vyzvednout památný zápas v roce 1942 s SK Baťa Zlín, který vidělo až pět tisíc diváků. Zlín zvítězil po 115 minutách zápasu 4:3. Koncem roku 1944 byly všechny soutěže pozastaveny kvůli blížící se frontě. Do osvobození, v květnu 1945, odehrál tým pouze jediný zápas s Maloměřicemi.

Líšeň byla osvobozena dne 25. dubna 1945, v posledních válečných dnech tragicky zahynuli hráči Líšně Rudolf Anderle a Ludvík Švábenský. Také hřiště bylo po náletech zničeno a musely se odstranit válečné škody.

Změnil se klub po nástupu komunistů k moci?

V klubu se vyměnili funkcionáři a nějakou dobu platil zákon, že hráč musí hrát za mužstvo reprezentující podnik, kde pracuje. Spolupráce s blízkým podnikem Zbrojovka a strojírenským podnikem ZKL nebyla dobrá. Často se měnil název klubu, například Spartak ZPS Líšeň, Spartak Líšeň. Snížila se návštěvnost zápasů. I když byly výsledky klubu na dobré úrovni, zájem o kopanou nepozvedly. Všechny sportovní organizace se musely povinně sdružit pod ČSTV, tedy tzv. jednotnou tělovýchovu. Jinak ale nemůžeme říct, že by nástup komunismu fotbal nějak zásadně ovlivnil.

Pozorujete zásadní změny v kvalitě hřiště a fotbalového vybavení?

Když jsme hráli fotbal my, vypadalo hřiště úplně jinak, než jak ho známe dnes. Dříve mělo hřiště povrch ze škváry (strusky), která se dovážela z blízké teplárny. Dneska mají fotbalisté v Líšni k dispozici vlastní travnaté hřiště s tribunou, hřiště s umělou trávou a osvětlení pro zimní přípravu. I kopačky byly vyráběny z úplně jiného materiálu. Nejprve se vyráběly pouze z kůže a byly mnohem těžší než dnes. Dokonce i štuplíky byly kožené. Později se na škváře hrálo především v kopačkách z gumotextilu.

Totožné hřiště v roce 2017

Památný zápas v roce 1942 s Sk Baťa Zlín

Jak se hrál fotbal za Vašeho mládí a jak se hraje dnes? Vnímáte rozdíl ve stylu hry?

To není jednoduché zhodnotit, každopádně je jiný. Dnes mají hráči podstatně lepší podmínky. Hlavně nás to hodně bavilo a nepočítali jsme s tím, že na hraní fotbalu zbohatneme. Za nás byl fotbal techničtější a mnohem pomalejší, než jaký se hraje dnes. I trenéři, pokud hledali nějaký talent, obcházeli hřiště. Když někoho šikovného našli, přivedli ho na trénink. Dnes je výrazně širší výběr a do přípravy žáků berou každého, teprve potom zjišťují, jestli má dotyčný pro fotbal vlohy. Další práce s hráčem je však nesrovnatelně intenzivnější, než tomu bylo dříve.

Kdo byl Vaším oblíbeným hráčem, popř. Vaším vzorem?

Pan Závodný: Můj oblíbený hráč byl Josef Masopust, se kterým jsem měl možnost se osobně setkat.

Pan Honek: Josef Masopust byl vzorem několika generací fotbalistů, vážím si ho jako fotbalisty i jako člověka. Můj oblíbený hráč byl Antonín Panenka, který dokázal při penaltě v Bělehradě na mistrovství Evropy 1976, jak je fotbal jednoduchý a zároveň geniální sport.

Na jaké hráčské pozici jste hrávali za Vašeho působení ve fotbalovém klubu?

Pan Závodný: Začínal jsem jako útočník, ale v pozdější době jsem hrál na pozici záložníka.

Pan Honek: Pro mě bylo asi nejvhodnější místo levého záložníka, kde jsem odehrál nejvíce zápasů. Určitou zajímavostí je, že jsem nebyl za celou kariéru, od žáků po dospělé, ani jednou vyloučen.

V dnešní době jsou hráči placeni, bylo tomu tak i za Vaší éry?

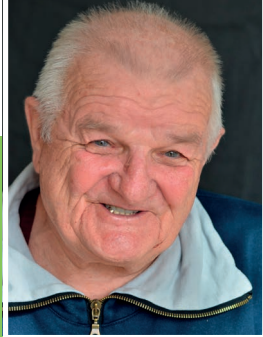
Pan Závodný: Odměnou byla hlavně společenská prestiž a uznání spoluobčanů. Skoro každý v Líšni věděl něco o fotbale, když přišlo méně než 1500 diváků, byl pokladní překvapen.

Pan Honek: To platilo bohužel pouze v nejlepších letech fotbalového klubu. V době, kdy jsem hrál fotbal já, jsem zažil snad největší návštěvnost zápasu kolem čtyř set diváků v utkání se Spartakem Jihlava. Odměny hráčům byly opravdu symbolické, dostali jsme peníze tak “na pivo a párek”.

Změnila se pravidla hry ve fotbale?

Dříve se mohlo nahrávat nohou brankářům do ruky, říkalo se tomu “malá domů”, dnes už to není možné, protože když někdo přihraje nohou brankáři do ruky, tak se automaticky píská přímý kop. Významná změna nastala, když bylo povoleno střídání hráčů, ještě na mistrovství světa v roce 1962 v Chile to nebylo podle pravidel možné.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Lukáš Boudný a Michal Bradávka**

Ing. Ludvík Hrček

Pan Hrček zavzpomínal na svého dědečka, tatínka a historii rodinné firmy Hrček a Neugebauer, která přestavovala osobní automobily a lehké nákladní automobily nejen na hasičské stříkačky, ale také na kropicí a zametací vozy.

Mohl byste mi prosím přiblížit zakladatele firmy Hrček a Neugebauer?

Byl to vlastně můj pradědeček Tomáš Hrček, Jan Hrček a Eduard Neugebauer. Všichni původně pracovali v Tatrovce v Kopřivnici, každý měl jinou profesi. V Kopřivnici se v té době dělaly kočáry, přičemž jeden z nich byl dokonce i motorizovaný a později z něj vznikl slavný Präsident. Z Tatrovky odešli v roce 1872 a založili si vlastní výrobu kočárů v Mařaticích u Uherského Hradiště. Tomáš Hrček později založil v Králově Poli, odkud pocházela jeho manželka a moje prababička, pobočku firmy Hrček a Neugebauer, kde pokračoval ve výrobě kočárů a společníky Jana s Eduardem vyplatil. Po něm firmu zdědil můj dědeček Ludvík I. a po něm zase můj tatínek.

Jak dlouho se firma Hrček a Neugebauer na výrobu kočárů zaměřovala?

V roce 1923 přestaly být kočáry „in“, protože už byla auta. Z toho důvodu přešli na výrobu hasičských stříkaček. Ta vlastně spočívala v přestavování osobních automobilů na hasičské vozy. Těch přestavovaných vozidel bylo poměrně široké spektrum a byly to například Tatrovky, Škodovky Laurin&Klement, Fordy, Chevylety nebo Gräf und Stift. Později to byly lehké nákladní automobily nebo Pragovky Grand se šestiválcem a Tatrovky 17 a 70 s řadovým vodou chlazeným šestiválcem. Dokonce přestavovali na stříkačky německá auta, která tu po válce zůstala po Wehrmachtu. Nejdříve byla všechna hasičská auta otevřená, ale v roce 1938 udělali jeden z prvních krytých vozů u nás. Po roce

1945 se začaly vyrábět ve větším množství. V Německu se objevily už dříve, ale k nám se to dostalo až později.

Jak velkou nádrž na vodu měly tehdejší hasičské vozy?

Zhruba 3-4 kubíky. Záleželo na tom, jakou nosnost měl podvozek původního auta. Nejčastěji to byla auta nákladní, takže nádrž odpovídala nákladu, který by to auto normálně mohlo vozit. Menší auta měla obsah nádrže okolo dvou kubíků.

Byl Váš otec vynálezcem čerpadla pro hasičské vozy?

Vynálezcem nebyl, ale vyráběl je a upravoval podle toho, jakým způsobem byly následně využívány. Záleželo na tom, na jakém vozidle byly postaveny. Když to byly silné motory, tak tam dávali vysokotlaká třístupňová nebo čtyřstupňová čerpadla odstředivá a ta se seřizovala podle toho, do kterého hasičského sboru byl konkrétní vůz dodáván.

Jaký je Váš oblíbený hasičský vůz z produkce firmy Hrček a Neugebauer?

Je to vůz, který původně vlastnil hrabě Dubský z Lysic. Jednoho dne ho půjčil svojí manželce a ta s ním vjela do rybníku. Po tomto incidentu hrabě Dubský prodal Sboru dobrovolných hasičů vůz za 8.000 Kč na přestavbu a vznikla z toho jedna z nejhezčích stříkaček, co kdy firma Hrček a Neugebauer zkonstruovala. Byl to vůz Austro-Daimler ADR 11/70 HP čtyřmístní kabriolet „Viktoria“. K přestavbě došlo v roce 1937. Vozidlo funguje pouze jako čerpadlo, tudíž nemá žádnou nádrž na vodu. Mluvím v přítomném čase, protože je dodnes v provozuschopném stavu a patří hasičskému sboru v Lysicích. Minulý rok jsem byl dokonce pozván na jejich oslavu založení Sboru dobrovolných hasičů, a tak jsem měl možnost prohlédnout si vůz hezky zblízka.

Vyráběla firma Hrček a Neugebauer kromě hasičských vozů i něco jiného?

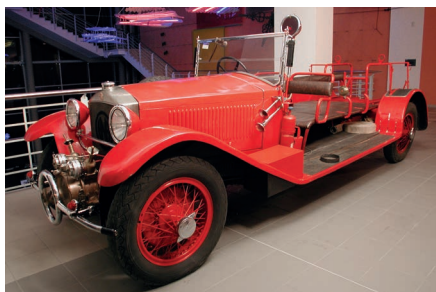
Kromě hasičských vozů jezdily v Brně například kropicí tramvaje, které dělal můj táta. Jedna z nich je k vidění v Depozitáři TMB v Líšni. Ty tramvaje se používaly na kropení ulic tak, jako se dnes používají kropicí vozy s různými smetáky. Dřív se ulice pouze kropily a dělaly to právě tyto tramvaje. Vyráběli také přenosnou stříkačku, kterou vzali 2-4 chlapi a odnesli ji k rybníku, kde ji nastartovali a stříkalo se s ní na krátkou vzdálenost. Za války se tam vyráběly také protipožární pomůcky pro civilní obranu.

Kdy se firma Hrček a Neugebauer přestala věnovat výrobě hasičských vozů?

Po roce 1948 byla firma znárodněna a tátu na čtyři roky zavřeli to tábora nucených prací. Když se odtamtud vrátil, už v původně své továrně nikdy nepracoval. Následně tam byla Sigma Lutín, potom to měla Karosa a dělaly se tam fekální vozy na vozech Praga V3S a v době, kdy se V3S přestaly vyrábět, skončila také produkce fekálních vozů. Potom se tam dělaly budky na trambusy a až po revoluci nám to po dlouhém odkládání vrátili. Celé tři roky tvrdili, že na to nemáme nárok, ale naštěstí se nám podařilo získat areál zpět. V dnešní době jsou tam kanceláře a menší obchodní centrum. Naše rodina měla v hasičských vozech dlouhou tradici, ale ta bohužel byla přerušena. V dnešní době by se taková malá firma neuživila kvůli obrovské konkurenci. A navíc by úřady nedovolily výrobu na tom samém místě, protože je to dnes v podstatě v centru města.

*Autostříkačka Austro Daimler
Sboru dobrovolných hasičů Lysice*

*Hasičský vůz Tatra 1731
ze sbírky Technického muzea v Brně*

Kam všude se dodávaly výrobky firmy Hrček a Neugebauer?

Výroba byla převážně pro Moravu a Slovensko, ale několik vozů šlo i do Čech. Co se týče kropicích vozů, tak ty se dodávaly do Teheránu, Soluně, Jugoslávie a Polska. Dělal se to jako komunální vozy a kromě toho také jako zametací vozy, které měly pohon na zametání ulic.

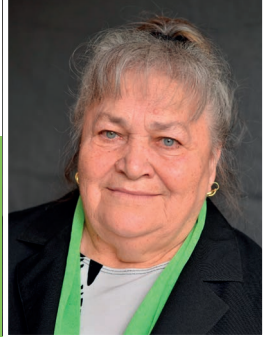
Váš otec byl původem také z Líšně?

Ne, on byl původem z Králova Pole. Zajímavé je, že je s maminkou dali dohromady právě hasiči. Z Líšně byla moje maminka a její tatínek, pan František Bestr, tu měl pekařství a obchod se smíšeným zbožím vedle líšeňské fary.

Kde je vozidlům přestaveným firmou Hrček a Neugebauer konec?

Většina jich šla pravděpodobně do šrotu, ale podařilo se mi najít několik vozidel, která jsou dokonce stále provozuschopná. Těchto kusů jsem našel zatím zhruba 50 ks. Podle seznamu vyrobených vozidel jsem postupně kontaktoval hasičské sbory, které ještě nezanikly a zjišťoval jsem, co se s těmi vozy stalo. Je to opravdu náročná detektivní práce a zabere to spoustu času. Stojí to ale za to, protože když objevím nějaký kus, o kterém jsem nevěděl, vždycky mi u toho poskočí srdíčko. Některá vozidla jsou ale také v hasičských muzeích. Také Sbor dobrovolných hasičů v Líšni měl automobilovou stříkačku od naší firmy na podvozku Tatra 17 z roku 1938. V současné době je vystaven v Technickém muzeu v Brně.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Tomáš Ševčík**

Mgr. Libuše Hrdličková

Paní Libuše Hrdličková je rodačka z Líšně. Zavzpomínala na období 2. světové války a přiblížila nám svůj život v poválečném období. Mnoho let žila a pracovala jako učitelka mimo rodnou Líšeň, ale i v ní 7 let učila. Před 3 lety se vrátila do svého rodiště a věnuje své dárné zábavě v malování.

Jak vzpomínáte na své dětství?

Na své dětství vzpomínám docela ráda, i když životní podmínky byly mnohem složitější. Vymoženosti dnešních dětí jsou nesrovnatelné. Mám mnoho zážitků ze společných her s vrstevníky.

Kolik Vám bylo let v době 2. světové války?

Jsem čtyřicátý ročník, takže jsem byla malá holčička, ale některé zážitky se mi živě vybavují. Jak tatínek vždycky, když zazněly sirény, postavil pětimetrový žebřík na rovnou střechu našeho domku a vyhlížel letadla, jak se blíží. To byl pokaždé takový hukot! Maminka měla o tatínka velký strach, jenže chlapi byli zvědaví. Jak uslyšeli letadla, přiběhli dolů a my jsme se museli schovat před náletem do sklepa. Na naší ulici mělo tehdy sklep jen několik domů, a proto se rodiny z okolí, když byl hlášený nálet, chodily schovat k nám do sklepa. Bylo nás tam plno dětí. Někdy jsme spali v neckách, rodiče nám tam dali naše polštáře a my spali nohama proti sobě, bylo to pro nás dobrodružství.

Po náletu mě tatínek vysadil do okna. To okno bylo úplně vysypané, nebyla tam ani jedna tabulka zasklená, všude byly střepy, bylo to otřesné. Byl to zážitek, který se mi vryl do paměti. Podobných situací bylo víc. Žili jsme ve strachu, ale já jsem měla štěstí, protože rodiče byli vždy na blízku.

Co ještě si z války pamatujete?

Z konce války mám taky otřesný zážitek. Když táhli vlasovci, tak ten jeden z nich přebíhal přes naše vytlučená okna na další ulici a honil holky. I moji o osm let starší sestru, tatínek ji tehdy bránil. Schovala se pod postel a tatínek běžel za vlasovcem, který na něj útočil cihlou, prostě jej chtěl zabít. Tatínek naštěstí utekl.

Všechny zážitky nebyly jen špatné a všichni vojáci nebyli zabijáci. Jistě měli už války plné zuby a těšili se na její konec. Setkali jsme se i se slušnými vojáky. Někteří při přechodu fronty u nás našli útočiště. Bývali u nás na dvorku, umývali se tam v sedací vaně, byli taková čistotní. Maminka jim půjčila prostěradlo, dva si je drželi jako paravan. Tenkrát byly koupelny vyložené vyhozenost, začaly se stavět až po válce. Nebyl ani vodovod, voda se nosila ze studně na ulici v kbelících.

Ke konci války, když už vojáci ustupovali, spávali u nás doma, prostě jeden vedle druhého v kuchyni na zemi. Tenkrát naši udili maso, které tam bylo jen tak pod kredencem položené a strašně krásně vonělo, ale ti vojáci si nedovolili vzít ani kousek. Moje maminka byla v té době ve vysokém stadiu těhotenství, tak ti vojáci po sobě uklízeli, zametali a mamince nosili ve kbelících vodu ze studny. Ve válečné době a těsně po ní asi neexistoval místní rozhlas. Pamatuji na pana Pařila, který objížděl na kole všechny ulice, bubnoval na bubínek, aby svolal sousedy a oznamovat tak, co je nového. Událostí pro nás, děti, bylo, když objížděl ulice „vápěňák“, který halasně oznamoval a nabízel občanům kameny pálené z líšeňského vápna. V tehdejší době se téměř v každém domku hasilo, protože nebyly ještě omítky jako dnes a domky se lícily na bílo vápnem.

Domy tehdy taky obcházeli „dráténíci“, kteří nabízeli opravy hrnců a rovněž o své přítomnosti dávaly vědět hlasitým pokřikem „drááátovat, flikóóovat, hrnce spravoóovat“. Jako děti jsme s oblibou tento pokřik napodobovaly.

Vybavuji si v paměti 35 různých obchůdků a obchodů v Líšni, které fungovaly. Když jsem byla malá, nosila jsem v ošatce těsto na chleba do pece k Ambrožům nebo Neužilům, což byli nejbližší pekaři. Upečený chleba byl úžasně dobrý.

Taky jsem nosila na opravu boty na Salajní ulici, kde měl švec Šlapal verpánek. Nejbližší obchod s veškerým zbožím Černockých byl na rohu naší ulice. Starší nás, mladší děcka, posílali koupit „komáří sádlo“, pan Černocký nám vždycky dal „mejdličko“ nebo kousek „cukrkandlu“.

Jako školačka jsem chodila nakupovat na lístky jen tolik, kolik nám bylo jako rodině přiděleno. Často jsem musela stát 4 hodiny ve frontě u obchodu na Palacké ulici, kde bylo možné koupit mléko „na volno“. Množství mléka

na příděl nestačilo. To už nejsou zase vzpomínky radostné, ale i takové byly. Dnešní děti žijí v úplně jiných podmínkách. Jsou to prostě takové střípky, takové drobné zážitky malé holčičky.

Vzpomínáte si na závěr války?

Tatínek přiběhl domů a křičel: „Konec války! Konec války!“ Na ulici bylo plno lidí a všichni se radovali. A pak se mi ráno 25. května narodil brácha, později se z něj stal vážený pan doktor, bohužel zemřel v 65 letech.

Ještě si vzpomínám, že na Kubeličce byl tehdy travnatý kopeček, kde si s námi hrál jeden Rus. Nechtěl asi odejít domů a ustoupit. Moc jsme si ho oblíbili, hrál si s námi, metal kotrmelce, nosil nás na koníčka. Moc nám bylo líto, že nakonec odjel.

V Líšni žilo hodně německého obyvatelstva, proto se chci zeptat, jestli se s nimi Vaši rodiče vídali?

Ne, absolutně ne.

Pamatujete si vyhánění Němců a jejich odsun?

Pamatuji si akorát, že po naší ulici byl vlečen snad nějaký německý policajt, hnala ho horda lidí. Víím dokonce přesně, na jakém místě ho zastřelili. To mi zůstalo v paměti, tehdy jsem to moc nechápala.

Školní fotografie 2. třídy - děvčátka s mašlemi s velebnou sestrou Libuší, rok 1948

Máte z dětství ještě nějaké zajímavé vzpomínky?

To jo. Třeba si vzpomínám, jak jsem se naučila bruslit. V Líšni je místo, kterému se i dnes říká broďák, prostě taková původní hasičská nádrž. Byla to úžasná nádrž, v létě voda, na jaře kry, na kterých jsme se plavili a v zimě ledová plocha. A taky dobrodružství, protože přístup k nádrži byl tyčkami v plotě, tedy dírou. Bylo nás tam třeba pět děcek a jen jedny brusle, které byly na kličku, takže se přitahovaly k botám nebo papučím. Všichni jsme se na nich střídali, naučila jsem se tam obstojně bruslit. Dneska je to zarostlé trávou a zničené.

Jako studentka VŠ jsem závodila na běžkách, ale moje první lyžování probíhalo podobně jako bruslení. To zase na kopečcích, které jsou dnes téměř všechny zastavěné. Naši nejoblíbenější hernou byl ale les, ten jsme milovali a bylo stále co objevovat. Znali jsme každý strom na našem milovaném Habří, u Boží muky, Pod Zelenou. V „Marientálu“ ještě tehdy nebyly rybníky, ale koupaliště „U Čičáků“ a „Muška“. Taky klubovnu Skautu na konci Kubelicky, kde jsem chodila jako světluška.

Kam jste chodila do školy? Taky někde v Líšni?

Po válce mě naši přihlásili do tzv. čapaly na „klášter“, což tehdy byla obdoba mateřské školy, kde vyučovaly jeptišky. Byly na nás hodné, hrály si s námi, dávaly nám svačinky, za dobré chování jsme dostávali odměny.

Pak jsme chodili do první třídy, dívčí klášterní školy, kde nás měla velebná sestra Libuše a Norbertína, myslím, že to byla matka představená. Ve třídě nás byla spousta holčiček, musely jsme chodit upravené s mašlí ve vlasech.

Z 1. třídy mám úsměvnou příhodu, jak mě ty sestřičky naučily lhat. Samozřejmě že mi to nezůstalo, když se tedy nepočítá milosrdná lež. Sestřičky vyžadovaly, aby nás rodiče posílali na roráty, to jsou mše v kostele, které se konají velice brzo ráno, kolem 4:30 hodin. Sestry se vždycky ráno ptaly, jestli jsme na nich byli a ten, kdo byl, dostal takovou krásnou kartičku z papíru se zlatým rámečkem, na které bylo napsané „odměna“. Kdo měl tři „odměny“, dostal krásný svatý obrázek. Maminka vždy říkala, že se vykašle na to, aby děcko budila kvůli rorátům, tak jsem pak lhala. Vždycky jsem se přihlásila, že jsem tam byla, toužila jsem po tom obrázku, bylo to vlastně odpustitelné, když jsem byla taková malá holčička. Ale jinak nás vedly k dobrým věcem, hodně nás naučily, přestože nás tam bylo tolik dětí ve třídě.

Jeptišky nás učily až do roku 1952, pak najednou, jako kdyby se vyhlásil poplach, jeptišky byly ze tříd odvolané z hodiny na hodinu. Přišla k nám nová paní učitelka Kozlová, byla také výborná.

Po zrušení klášterní školy náš ročník putoval po všech školách v Líšni. Jeden rok jsme byli sloučeni s chlapeckou třídou a chodilo se do německé školy, dnešní budova ZUŠ. Rok jsme chodili na „chlapajdu“, dnes Pohankova, ale to nás bylo už málo děcek. Neminulo nás ani navštěvování měšťanky, dnes Holzova a základní školu jsem dochodila opět v klášteře. Rozloučili jsme se s třídním panem učitelem Hromkem a pro mě nezapomenutelným učitelem matematiky, fyziky a výtvarné výchovy, panem Houbalem. Po celou dobu docházky jsme měli povinné náboženství. V paměti mě zůstal obsah Deseti božích přikázání, předpis slušného chování mezi námi.

Skupina stárků před zámkem v roce 1956

Teď trošku odbočím. Jak vypadalo Vaše dospívání a mládí?

Především jsem měla povinnosti doma a hodně zájmů. Už na základní škole jsem hrávala mladším dětem s maňáskem divadlo, malovala, starala se o výzdobu. Přemýšlela jsem o studiu na umělecké průmyslovce. Nakonec jsem vystudovala pedagogickou školu a více než 50 let bylo mým posláním práce s dětmi. V době dospívání a studií jsme hodně tancovali, jako stárci se účastnili tradičních hodů, scházeli se u kina (dnešní Orlovna – Kino Svět), promítalo se 2x týdně. Na dnešním Dělnáku jsme se scházeli na „čajích“. V rámci studia jsem se účastnila různých brigád „na chmel, na seno“. Nechyběla jsem na premiéře v brněnských divadlech.

Se svoji první láskou jsem trávila mnoho času na procházkách v krásném okolí Líšně. A tedy mládí? Bylo plné poznání, zklamání, zážitků, smutku z loučení při odchodu lásky na vojnu a následný rozchod. Nesměla chybět ani píle a odříkání. Rodiče mě podporovali jen morálně, na své výdaje jsem si musela vydělat na prázdninových brigádách. Vzpomínky na mládí přetrvávají dodnes.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Aneta Marková**

Marie Muchová Helena Muchová

Sestry Muchovy jsou líšeňské rodačky a patriotky. Mají rády, když se o Líšni hezky hovoří.

Jak vzpomínáte na svoje dětství v Líšni?

Rády, celý život bydlíme a máme jej spojený s Líšní. Patříme do početné generace poválečných dětí a pocházíme ze čtyř sester. Školní docházku jsme zahájily v bývalé klášterní škole, potom na Pohankové. Jak bylo tehdy zvykem, i my jsme chodily do náboženství, říkali nám, že se kvůli tomu nedostaneme na školy, ale nakonec jsme všechny úspěšně odmaturovaly. Jako děti jsme si hodně hrály hlavně venku na ulici, měly jsme dobrou partu. Bydlely jsme na Šimáčkové, tehdy tam nebyl takový provoz, tak jsme běhaly po ulici nebo lezly na stromy. Naproti nám bydlel pan učitel, vzpomínám si, jak jsme se oslovovali a volali na sebe jinými jmény, aby nepoznal, kdo dělá ten kravál, když nemohl spát.

Jak vypadalo okolí náměstí Karla IV., ulice Šimáčkova i zámek za Vašeho dětství?

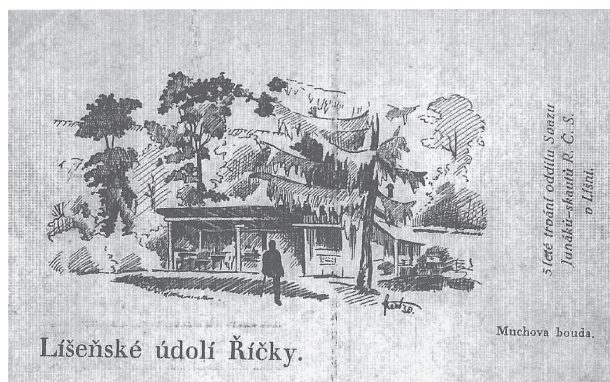
Ve srovnání s naším dětstvím se toho opravdu hodně změnilo. Na náměstí byl rybník, radnice a hospoda U Válků. Rybník pak zasykali, radnici s hospodou zbourali a postavili tam obchod. Obchod byl dříve na rohu u kostela, říkalo se mu U Pešlů. Potom tu ještě byla čistírna a naproti pošta. Ta byla v domě, který dnes sousedí s ordinací praktických lékařů. Hřbitov byl dříve na Trnkové a ten se v roce 1958 přesunul na dnešní místo. Z německé školy, která byla právě v blízkosti hřbitova, se pak stala základní umělecká škola. Na zámku

sídlilo JZD – Jednotné zemědělské družstvo, krásný zámecký park byl veřejně přístupný, později tam začali chovat prasata a všechno možné, to park hodně poškodilo. „Náš“ úsek Šimáčkové se moc nezměnil.

Žili v Líšni i Vaši předci?

Ano, náš pradědeček, Tomáš Kočár, byl dokonce starosta Líšně v letech 1883-1892, v kronice je napsáno, že byl zvolen jednomyslně. Byl sedlákem, za světové války museli všichni odevzdat koně pro válečné účely. Zůstala mu jen kráva, která se jednou splasila a vůz mu přejel přes břicho. Zůstal pak osm let nemohoucí, upoutaný na lůžko. Bylo to pro něj a rodinu těžké, rodina měla pole, na práci si musela najímat lidi. Zemřel v roce 1924, měl deset dětí, ale dospělého věku se dožilo jenom sedm. Líšňák byl i náš prastrýc Tomáš Mucha. Byl povolán na bojiště 1. světové války, ze které se vrátil jako invalida, přišel o nohu. Měl krásný rukopis, proto se měl stát písařem na radnici, bohužel mu toto místo „někdo vyfouk“. Kamarád mu poradil, že jako válečný invalida má nárok na zřízení trafiky. Prastrýc ji pojmenoval Muchova bouda, a tak se jmenuje dodnes. Nabízela i občerstvení kolemjdoucím, po něm ji převzala jedna ze tří dcer a pracovala tam až do důchodu.

Ve válce bojoval i náš dědeček Jan Crha, na ruské frontě a stal se z něj legionář. Babička mu do Ruska posílala i pohlednice, dokonce máme jednu fotografii, na ní je naše maminka a strýc, kterou mu poslala do zajetí. Zpátky z Ruska se vrátil lodí přes Vladivostok až po osmi letech v roce 1920, později se stal strážmistrem. Zemřel, než jsme se narodily, ale víme, že byl přísný.

Pohlednice Muchovy boudy

Jan Crha, pradědeček a legionář

Jaký byl Váš život po 2. světové válce?

Maminka nám vyprávěla, jak se na konci války schovávali u strýce ve sklepě. Vzpomínala, jak Němci říkali, že se jich nemusí bát, že jak přijdou Rusové, ti budou horší. Po válce bylo málo jídla, platil dál systém na potravinové lístky. Měli jsme pole, takže se to dalo zvládnout.

Jaké máte zájmy, čemu se ve volných chvílích věnujete?

My nejsme vdané, takže se na rozdíl od většiny našich vrstevníků nevěnujeme vnoučatům. Jedna naše sestra děti má, tak máme v rodině několik praneteří a prasynovců, se kterými se vídáme. Rády se věnujeme kultuře i sportu, navštěvujeme divadla.

Helena chodí cvičit. Marie dobře vaří. Máme i zahrádku, tak se rozhodně nenudíme.

Paní Helena: Přes pětapadesát let sbírám autogramy slavných osobností, nejen herců a zpěváků. Z těch českých mám třeba podpis Václava Havla, Olgy i Dáši Havlové. Dopisovala jsem si i se zahraničními osobnostmi. Mám třeba podpis Ronalda Reagana, Margaret Thatcherové, Henryho Kissingera, François Mitterranda, Neila Armstronga či Sophie Loren. Od ní mám dokonce podepsanou fotku, kde je vyfocená se svými 2 dětmi.

Jak obtížné bylo získat takový podpis od zahraniční hvězdy?

Zvládám pouze základy angličtiny, takže jsem si musela každý dopis nechat přeložit. Musíte zaplatit poštu, kartičku na věnování a bohužel zdaleka ne na každý dopis jsem dostala odpověď. Je to docela nákladný koníček, ale také velká radost, když v obálce naleznu vytoužený podpis s věnováním.

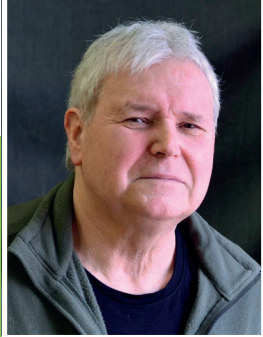
Kolik těch podpisů asi máte?

Nevím. Tuto otázku dostávám docela často. Kartičky nemám jednotně seřazené, takže nejsou spočítané. Některé podpisy jsem získala od lidí, kteří je chtěli vyhodit. Jedná se většinou o podpisy starších osobností, třeba Ladislava Peška a Františka Smolíka. S tímto svým koníčkem jsem byla i dvakrát v televizi. Svou sbírku stále rozšiřuji, 2x ročně jezdím na autogramiádu do Prahy a chodím na akce v Brně. Podpisy nevyměňuji, nemám ráda, když si někdo nechá podepsat věnování třeba desetkrát a prodává to.

Když jste zmiňovala, že máte ráda sport, sledujete nějakou disciplínu i pasivně?

Mám ráda krasobruslení, třeba letos jsem se byla podívat na Mistrovství Evropy v Ostravě. I v minulosti jsem byla na několika šampionátech. Vždycky, když bylo ME, MS u nás, tak jsem se toho snažila zúčastnit. Nejraději mám tance na ledě, ale tentokrát jsem se byla podívat na vystoupení sportovních dvojic. Mám ráda také skoky na lyžích, leteckou akrobacii a vodní sporty.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Linda Elefantová a Zuzana Reňáková**

Josef Pánek

Pan Josef Pánek je líšeňský rodák, narozený v roce 1950. Necítí se být velkým pamětníkem, jsou zde starší Líšňáci, kteří pamatují víc, ale na starou, dobrou Líšeň zavzpomíná vždy rád. I když Líšeň, kterou pamatuje jako malý kluk, se už hodně změnila a bohužel se její krása nikdy nevrátí.

Pochází Vaše rodina z Líšně?

Ano, jsme rodilí Líšňáci. Moje babička a děda se narodili v roce 1888 a zažili zde i obě světové války. Děda musel narukovat do I. světové války, měl už manželku i syna a sloužil až na italské frontě, vrátil se po sedmi letech s podlomeným zdravím. Za první republiky se živil jako hadrlák. Nyní je to již zaniklé řemeslo a málokdo ví, v čem spočívalo. Možná si někdo vybaví lidové nářečí, kde je hadrlákem nazýván hadrový panáček či člověk neupraveného zevnějšku.

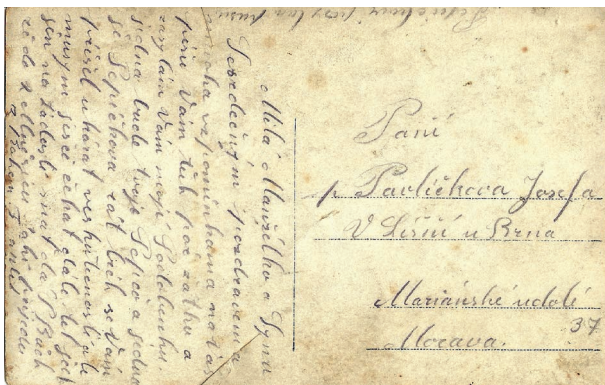
Dříve to ale bylo řemeslo jako každé jiné. Hadrlák nakoupil různé hrnce, třeba na zelí, mlíko, menší rendlíky nebo malé hrníčky často zdobené andělíčky, kunštátskou keramikou. Naložil je na dřevěný vůz tažený koníkem a objížděl s nimi okolí od Jedovnic po Hajany. Jako podomní obchodník zboží směňoval nebo prodával na trzích. Když v některé dědině, dědince či chalupě bydlely švadlenky, které si nechávaly odstřížky látek, měnily je s hadrlákem za hrnečky. Látky svázaly do balíčků, převázaly a tento uzlíček vyměnily za jeden hrneček, přilepšovaly si tak na věno.

Jak vzpomínáte na babičku a dědečka?

Jen v dobrém, rád a s láskou, kterou k nim chovám. Dědeček vždycky vyprávěl úžasné historky. Třeba, když jeli s babičkou za tmy jen s lucernou z Ochoze, tehdy to byla dlážděná cesta jen na konec Šimáckové ulice, pak už jen prašná,

chodívávala babička za vozem, báli se, že je někdo přepadne. Jako malého kluka mě dědeček brával s sebou na cestu do blízkého okolí, bohužel zemřel brzy, v roce 1956, v mých šesti letech.

Babička se dožila vyššího věku, mám na ni tedy i více vzpomínek. Byla úžasná vypravěčka a pamětnice, lidé ji rádi zvali zejména na draní perí, kde se zpívalo, vzpomínalo, vyprávěly se pohádky, pověsti, básně.

Dopis manželce z fronty

Jaké bylo Vaše dětství v Líšni?

Bylo to krásné období. Bezstarostné, plné klukovských her a příběhů, byli jsme takoví líšeňští “páni kluci”. Doma jsme se moc nezdržovali, venku jsme si hráli nebo jezdili na kole. Na zámku fungovalo JZD, kam sedláci z Ondráčkově museli v 50. letech odevzdat v rámci kolektivizace koně. Jako dítě jsem koně miloval, díval jsem se jak s nimi chodí na pole, všechny jsem je znal, koně i sedláky. Koně nepomáhali jen na poli, ale taky rozváželi uhlí po celé Líšni, plyn tu nebyl, topilo se jen uhlím a dřevem. Sklad uhlí byl v místech, kde nyní stojí Depozitář Technického muzea a po trati byl zásobován.

Žilo se jinak. My jsme doma třeba neměli televizi. Dokonce si pamatuji, jak mi jeden kluk ve škole říkal, že ji doma mají a já jsem nevěděl, co to je. Řekl mi, že je to taková bedýnka a já si myslel, že se tam má strčit hlava.

Kam jste si tady v Líšni chodili hrát?

Těch míst bylo hodně, celá Líšeň byla naším hřištěm. Třeba nedaleko dnešní ZŠ Holzova, dříve tam bývala konečná smyčka šaliny, zasahovala až do míst dnešních stavebnin, kde byla také čekárna. V Depozitáři jsou nyní umístěny vozy, které dříve zajišťovaly spojení mezi Líšní a Brnem. Jiná doprava než

po této trati do Líšně nebyla. Jak Brňáci nemají tramvaj, ale šalinu, tak Líšeň měla elektriku, šalina se zde vůbec neříkalo. V roce 1965 byla trať zrušena, zbylo z ní jen torzo.

Za konečnou zastávkou bývala cihelna a u ní dva rákosím zarostlé rybníky. V tomto místě to na mě vždy působilo tak tajemně, pro to vysoké rákosí, nikdy jsem předem nevěděl, co ukrývá. Rádi jsme si tam s klukama chodili hrát, chytali jsme ryby, takový malý a nosili jsme je domů do akvária. Nyní je v těchto místech areál okolo ulice Drčkové. Rybníky vznikly z vyvěrání podzemní vody v místě těžby hlíny pro cihelnu, ta byla zrušena, nahrazena panelárnou a rybníky zasypaný. Dodnes je jeden z nich patrný, roste tam i rákosí, a to za areálem Depozitáře. Moc rád na to vzpomínám.

Naproti přes ulici byl hliňák, kde se také brala hlína na výrobu cihel. Zde byla další dvě malá jezírka, ve kterých jsme se dokonce i koupali. Břehy jezírek tvořil jíl, a tak jsme po vykoupání byli úplně zamazaní. Rybníky byly zasypaný odpady ze Zetoru.

Za fotbalovým hřištěm se nacházela velká třešňová alej, kterou samozřejmě střežil hlídač, takže nebylo možné si jen tak přijít a natrhat třešně. Chodívali jsme si tam hrát, když to šlo, stejně jsme si třešně natrhali i hlídač nás samozřejmě několikrát natchal. Pokud jste šli ještě kousek dál, objevila se další alej, která vedla až do Mariánského údolí. Za výstavbou ulice Letecké je křižovatka dvou polňaček, kterou stráží starý, uschlý, velký strom. To je poslední strom z této aleje.

Hráli jsme si také kolem skály Šumbery, dneska ji pohltil lom, rostly tam i moruše, poslední byla u Orlovny. U hájenky, na konci ulice Střelnice, byly muldy a zmole plné liščích děr, opravdu tam lišky bydlely, bylo to eldorádo děcek. Taky okolo starýho hřbitova jsme si hráli, dneska je tam park Trnkova.

Změnila se podoba Mariánského údolí?

Samozřejmě, že změnila. Třeba v místech dnešní konečné autobusu v Mariánském údolí bývalo dříve koupaliště, které je nyní zasypané. Vzniklo za první republiky, patřilo k mlýnu u nynější konečné zastávky autobusu. Naučil jsem se tam plavat.

Mariánské údolí bylo známé pro konání tzv. Mírových slavností a staré, zchátralé koupaliště nebylo hezkým doplňkem. Proto bylo zasypano komunálním odpadem. Voda v něm začala kvasit, znečistila celé povodí a puch se šířil celým údolím. Původní závážka byla odstraněna, koupaliště znova zasypano. Obnoveno již nebylo nikdy.

Trasa z Líšně do Ochoze patří mezi oblíbené výletní trasy. Byla oblíbená i dříve?

Líšeň obecně byla častým výletním cílem Brňáků už za mého dětství, včetně cesty do Ochoze. I toto místo, jako mnoho dalších, se změnilo, fungovala tam vápenka, dnes je tam lom.

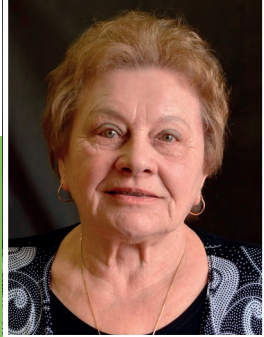
Pod lomem je hájenka, na konci ulice Střelnice, původně patřila hraběcímu rodu Belcredi. Můj strýc zde byl hajným ještě za hraběte a po roce 1948 zde zůstal jako zaměstnanec podniku Rekreační lesy města Brna. Často jsme tam s tatínkem chodívali na dřevo. V lomu se prováděly odstřely, tzv. komoráky. To se na hájence otvírala všechna okna, aby je tlaková vlna nerozbila. Byly to doslova rány jako z děla a úlomky kamenů lítaly všude kolem. Schovávali jsme se do nedalekého sklepa naproti, je tam dodnes.

Jak se změnila Líšeň od Vašeho dětství?

Dost. Nestálo zde sídliště. Klajdovka byla úplná samota, chodili tam trampové, dělali se tam sleziny, hodně se tam zpívalo. Na Jírové stál tehdy v poli Bílý křížek, nyní je tam obchod Sahara, chodilo se kolem do zahrádek, kde stojí sídliště a na Vinohrady. U něj se také cesta dělila k Dělnáku a kolem Křížovy zmole, kde vyústila na Trnkové.

Silnice směřující z náměstí Karla IV. nahoru, tady vůbec nestála. Říkalo se tam V Křindě, byly tam zahrady, v zimě se tam sáňkovalo, na podzim tu rostly dobré švestky.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Kateřina Hálová a Iveta Ferbyová**

Jiřina Poláčková

Paní Jiřina Poláčková se narodila v Líšni a žije tu dodnes. Její život je však plný zajímavých dobrodružství, strýc Josef Otisk byl velitelem paravýsadku Wolfram a jako rehabilitační pracovnice pracovala v 80. letech v Libyi.

Jak vzpomínáte na svého strýce Josefa Otiska?

Strýc Josef pocházel z početné sedlácké rodiny, měl 13 sourozenců, kteří vlastnili polnosti a statek na ul. Ondráčkové. Byl od mládí sportovec a fotbalista, hrál za Líšeň.

Narodil se ještě před 1. světovou válkou, po obecné škole studoval reálné gymnázium v Brně, i když to pro rodinu nebylo vůbec finančně jednoduché. Armáda jej ale zcela uchvátila, vojákem chtěl být od dětství. Během základní vojenské služby začal studovat důstojnickou školu a později nastoupil na vojenskou akademii. Pracoval jako voják na několika moravských základnách, před válkou měl už hodnost poručíka.

Jak se Váš strýc dostal do Londýna?

Když začala v roce 1939 válka, rozhodl se, že uteče do zahraničí. Jako voják a vlastenec byl připravený bránit vlast, bral to jako poslání i povinnost, ale armáda byla rozpuštěna, stát okupován a on bezmocný, to vše bylo impulzem k jeho odchodu. Ten stejný rok se oženil a narodil se mu syn.

Stejně jako on se rozhodlo více Líšňáků. Z republiky odjel spolu s kamarádem, byla to těžká cesta vlakem i stopem. Hranice překročili na Slovensku, pokračovali přes Maďarsko, Jugoslávii, Turecko až do Francie, za kterou také bojovali. Jako cizinci to neměli lehké, místní jim nedůvěřovali a až v Tangeru se seskupila česká jednotka. Po porážce Francie, když Hitler napochodoval do Paříže, byli vojáci, včetně Josefa, evakuováni do Anglie. Strýc odplul lodí

do Bejrútu, odtud teprve do Anglie, kde byl povýšen na nadporučíka, později kapitána a v Londýně vyznamenán. Absolvoval kurz Commandos, což byla elitní jednotka založená Winstonem Churchillem, velitelský a výsadkový kurz. V květnu 1944 byl vybrán jako velitel Operace Wolfram - parašutistického výsadku v Protektorátu Čechy a Morava, jehož cílem byly sabotážní úkoly, organizování a provádění partyzánské a záškodnické činnosti proti ustupující německé armádě. Seskočili v Beskydech. Skupina byla vybavena penězi na nákup zbraní a jídla, vysílačka, nezbytná pro navazování kontaktu s domácími, se jim však rozbila. Našli skupinu ruského výsadku, se kterým se sloučili. Pro velkou hrozbu nebezpečí v Kunčicích pod Ondřejníkem se rozhodli přemístit do známého prostředí Líšně. Šli celou cestu pěšky a po tmě. Schovávali se přímo doma u rodičů na mlatě. Zraněné a zbědované je ošetřoval bratr. Celá rodina byla vystavena obrovskému nebezpečí, tehdy za ukrývání stříleli celé rodiny. Později se stáhli do Holásek, kde v lese narazili na Rusy, se kterými vytvořili skupinu.

Celou tu dobu o něm rodina neměla žádné zprávy. Teprve až po výsadku skupiny Wolfram se přes radio Londýn dozvěděli, že je jeho velitem a žije.

Co Váš strýc dělal po válce?

Vrátil se zpět do armády a pracoval jako velitel tankové brigády, byl povýšen na majora. V roce 1948, po nástupu komunistů, byl stejně jako ostatní, co byli za války na západě, propuštěn z armády. Pracoval jako pomocný zeměměřič, chodila jsem mu pomáhat jako brigádnice.

Jak vzpomínáte na své dětství? Kam jste chodila do školy?

Jako malé dítě jsem začala chodit do čapale, tak se říkalo v Líšni školce. Základní školní docházku jsem absolvovala v klášterní škole, kde nás učily jen řádové sestry, byla to dívčí škola. Vzpomínám si na sestru Vojtěšku, naši třídní učitelku, byla strašně hezká, nyní se jedná o jejím svatořečení. Komunisti klášterní školu zrušili, sestry pozavírali, nikdo jsme nevěděli, kde jsou. Následně jsme byli na rok sloučeni s chlapeckou školou na Pohankové, pak přemístění do německé školy na Trnkové, nyní ZUŠ a končili jsme na Holzové. Vybavuje se mi první svaté přijímání, jak jsme byly všechny v bílém, 45 děcek se svíčkama, sestra Vojtěška.

Přála jsem si studovat pedagogickou fakultu, ale byli jsme komunisty vyhodnoceni jako radikální rodina, zpívali jsme v kostele. Bylo mě umožněno stu-

dovat nově otevřenou nastavbu na rehabilitačního pracovníka. Tehdy se tam sešla samá dobrá společnost, třeba dcera textilního továrníka nebo lékaře. Nastoupila jsem do Fakultní nemocnice u sv. Anny jako rehabilitační pracovník, pracovala jsem tam 36 roků, z toho 26 let na ortopedii. Musím říct, že jsem svoje povolání milovala pro různorodost pacientů a případů, absolvovala jsem výměnné pobyty na učení nových technik a další.

Libye - v tradičním oděvu s kolegy

Návštěva starobylých památek

Jak jste se dostala do Libye?

V roce 1982 se v Československu vybíralo několik zdravotníků do Iráku. Souviselo to s tím, že země, které spolupracovaly se Sovětským svazem, si vzájemně poskytovaly pomoc. Když se v roce 1984 začalo mluvit i o Libyi, řekla jsem si, že by se mi tam mohlo líbit, děti jsem již měla odrostlé. Přihlásila jsem se, že špitálu se nás tam hlásilo asi dvanáct a v lednu téhož roku jsme byli pozváni na Ministerstvo zdravotnictví, kde se konala výběrová komise. Museli jsme prodělat všechna zdravotní vyšetření včetně psychiatrického a prošly jsme pouze dvě. Na konci dubna jsme přijely do Prahy už se sbalenými věcmi, dostaly pasy a odpoledne se odlétalo.

Pracovala jsem tam v nové vládní nemocnici, byli jsme tam samí cizinci, nebyli schopni ji samostatně personálně obsadit. Pracovní týden měl šest dnů, jediným volným dnem byl pátek.

S pacienty se komunikovalo anglicky a arabsky, chodila jsem stále se slovníčkem a základy arabštiny si pamatuji dodnes. Občas měli místní pacienti svérázný přístup k rehabilitacím, když se báli nějaké léčby, utekli, nechťelo se jim cvičit, upřednostňovali masáže a koupele. Zvláštním pacientem byla

sedmnáctiletá slečna, rodiče ji přivedli, že se má za měsíc vdávat a přestala chodit i mluvit. Našla jsem si k ní cestu, přestala se hýbat a mluvit se šoku, že si musí vzít šedesátiletého strýce, kterému umřela třetí manželka, což tam byla běžná praxe. Muži se stýkali jen s muži a ženy trávily svůj čas v jiné místnosti, do pokojů mužů nesměly. Ženich svoji vybranou nevěstu před svatbou viděl jen zahalenou, v bohatších kruzích měl jeden muž čtyři manželky, stejný počet domů a třeba 27 dětí. Každé novorozeně bylo zabaleno v látce s černě namalovanými očima kvůli infekci. Jiný kraj, jiný mrav.

Měla jste problém s komunikací s pacienty? Jakým jazykem jste tam mluvila?

Z počátku ano, v Libyi se mluví arabsky, takže to rozhodně nebylo jednoduché. Museli jsme se učit slovíčka, abychom se vůbec dorozuměli. Když už jsme tam nějakou dobu byli, tak to šlo samo.

S pacienty jsme se vždycky nějak domluvili. Pamatuji si, jak jsme byli poprvé v nemocnici. Dostala jsem za úkol umývat pacienty a rukama nohama jsme se vždycky nějak dorozuměli.

Jednou jsem byla svým šéfem předvolána k ošetření do úkrytu v poušti, který sloužil místní smetánce, bylo tam veškeré vybavení, včetně bazénu. Ve vrtulníku jsem letěla jako jediná žena, nevěděla jsem kam, docela jsem se bála. Po ošetření kolena manželky libyjského vůdce Muammara Kaddáfího mě odvezli zpět do hotelu na pobřeží, kde jsme bydleli.

Našla jste si tam nové přátele?

Z Československa jsme tam nejprve byli čtyři, později přijelo ještě šest dalších a dvě Jugoslávky. Takže jsem tam měla s kým být. Brzy jsme se seznámili s ředitelem nemocnice, se kterým jsme dobře vycházeli. Dokonce nás jednou všechny pozval na slavnostní večeři. V Libyi jsem hodně cestovala, jsem za to ráda, protože dnes je už kvůli válce celá řada památek, poničených nebo už vůbec nestojí. Když u nás probíhala sametová revoluce, všichni se nás ptali, co se u nás děje, a mysleli si, že začala válka. Po revoluci jsme se vrátili domů. V důchodě jsem ještě 10 let pracovala v Domově pro seniory na Věstonické.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Aneta Trčková a Petra Baráková**

Pavlína Rígllová

Paní Pavlína Rígllová je líšeňská rodačka, která celý svůj život věnuje péči o nemocné a pomoci těžce tělesně postiženým vozíčkářům.

Jaké jste měla dětství?

Jelikož otec zemřel v mých dvou letech a moje starší sestry se vdaly, žila jsem s maminkou sama. Od svých deseti let jsem se musela starat denně o zahradu a o zvířata, která jsme doma chovali, o králíky, kozu a slepice. Žila jsem tím pádem hodně v přírodě.

Jaké jste měla záliby? Kam jste chodila na školu?

Od malička jsem žila s přírodou a se zvířaty, takže jsem po ukončení základní školy chtěla jít na hospodářskou školu, ale kvůli finanční situaci jsme si to s maminkou nemohly dovolit. Vyučila jsem se tedy soustružnicí v Zetoru. V prvním roce učení jsem začala závodit za učiliště v běhu a učitel češtiny mě přivedl k básním a knihám.

V 19 letech jsem se vdala a měla syna. Po dvou letech se manžel odstěhoval a do 24 let jsem žila se synem a maminkou sama. V roce 1964 jsem se seznámila se svým druhým manželem, za rok jsme se vzali a po dvou letech se nám narodil syn, který měl vrozenou chorobu osteoporózu Lechtwein. V mých 26 letech jsme se s manželem odstěhovali do Vítkova, kde jsme žili čtyři roky. Pravidelně jsme spolu chodili do divadla a na koncerty, které stále jsou mojí láskou a relaxací.

Jelikož v roce 1968 přišla sovětská okupace a Vítkov byl tímto velice poznamenán, koupili jsme dům v Líšni, který jsme přestavěli a vrátili se v roce 1970 zpět do mého rodiště.

Proč jste začala pracovat jako pečovatelka a ne jako soustružnice?

Po návratu do Líšně jsem kvůli dětem musela změnit povolání. V Líšni se při Národním výboru zaváděla pečovatelská služba. Nastoupila jsem tam jako pečovatelka z povolání. Během roku, při rozvíjení této služby, jsem byla pověřena jejím vedením. Za čtyři roky bylo v Líšni 25 pečovatelek a 3 pečovatelky z povolání. Abych i nadále mohla vykonávat vedoucí funkci, bylo mě doporučeno, abych vystudovala zdravotní školu při zaměstnání.

V roce 1974 jsem nastoupila na pětileté večerní studium. Škola byla velice náročná, z 27 žákyň ji dokončilo jen 13. Studium mě velmi bavilo a chtěla jsem dětem být příkladem, studovala jsem od prvního roku s vyznamenáním. V druhém roce mého studia byl místní Národní výbor zrušen a Líšeň spadla pravomocně pod Brno 4. Jelikož mě chyběla práce v nemocnici, abych mohla dokončit úspěšně zdravotní školu, vyžádala jsem si dva roky neplaceného volna a nastoupila jsem do nemocnice Hybešova do třísměnného provozu. V nemocnici jsem onemocněla hepatitidou typu B. Po dvou letech jsem se vrátila do pečovatelské služby jako okrsková sestra. Za další dva roky jsem absolvovala dvouroční postgraduální studium.

Dovolená v Itálii

S přáteli u moře

Měla jste na starosti klienty z celého Brna?

Měla jsem na starosti zavádění pečovatelské služby a kontrolu v Černovicích, Komárově, Horních Heršpicích, Dolních Heršpicích, Moravských Lánech a Slatině. Po osmi letech mě přibýlo i sídliště Vinohrady, tehdy ještě ve výstavbě, kde se právě stavěl Dům s pečovatelskou službou na ulici Bzenecká, který jsem vybavila a zřídila celou pečovatelskou službu.

Po dostavění sídliště Vinohrady se z posledního paneláku stal bezbariérový dům pro vozíčkáře. Postupně jsem tam zřídila pečovatelský provoz 24 hodin denně i o sobotách a nedělích. Byl to mimo Prahu jediný bezbariérový dům

v republice, kde byla tato služba zavedena. Bydlelo zde tehdy 17 zdravotně postižených osob muskulární dystrofií, kteří by se bez tohoto zázemí, pokud bydleli sami, museli vrátit zpět do domova důchodců.

Nejprve se tato pohotovost zajišťovala mimo jiné i náhradní vojenskou službou, později zcela civilními 15 zaměstnanci, kteří pečovali i o zdravotně postižené v sídlišti. I po mém odchodu do důchodu, zůstala tato služba zachována.

Věnovala jste se práci s tělesně postiženými i mimo zaměstnání?

Jakmile jsem odešla do důchodu, pořádala jsem pro těžce tělesně postižené vozíčkáře zájezdy k moři. Během 20 let se jich účastnili vozíčkáři z celé republiky. Mimo to jsem pořádala a stále ještě pořádám dva psychorehabilitační kurzy ročně v Hodoníně u Kunštátu, a to v květnu a v červenci. Pro tuto práci je vždy nutné hledat sponzory, kteří by tyto pobyty částečně hradili.

Mimo to aktivně působím v krajské Národní radě osob se zdravotním postižením, kde jsem 10 let zastávala funkci předsedkyně, potom místopředsedkyně a nyní členky výboru. Jsem také členkou výboru celostátní organizace Asociace muskulárních dystrofií. Dále již více než 20 let pracuji ve výboru Svazu tělesně postižených Vinohrady, Líšeň a 9 let jsem působila ve výboru Klubu seniorů Brno–Líšeň. V 90. letech jsem byla zvolena jako poslankyně do Rady Národního výboru Brno IV.

S manželem jsem 52 let, prožili jsme spolu velice dobré manželství. Aktivně mě vždy pomáhal v mojí práci se zdravotně postiženými.

Dostala jste za svoji práci nějaké ocenění?

V roce 2010 jsem za svoji dobrovolnou práci pro tělesně postižené dostala Cenu Jihomoravského kraje.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Tereza Nechvilová a Patrik Lurský**

Doc. MUDr. Josef Šumbera, CSc. Ladislav Rusňák

Společně byli členy loutkového divadla Loutkas, které bylo součástí místní sokolské jednoty. Divadlo působilo v letech 1930 – 1957 (s válečnou přetržkou) pro malé i dospělé diváky nejširší líšeňské veřejnosti, ale i pro diváky sousedních obcí. Hrál se nejprve na zahradě „Chajdy“ a poté v malém sále sokolovny. Se změnou jeviště se postupně proměnily i typy loutek. Divadlo dosáhlo v poválečných dobách vysoké kvality, mělo školené loutkářské vedoucí a ovlivnilo pozitivně vztah k tělovýchově a životním hodnotám jednu generaci líšeňských občanů.

Doc. MUDr. Josef Šumbera, CSc.

Pan Josef Šumbera je líšeňský rodák. V roce 1945 začal chodit do Sokola a v kolektivu sokolovny vyrostl a aktivně působil až do nástupu na vysokou školu.

Vystudoval Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity, krátce pracoval v Krajské nemocnici v Ústí nad Labem jako lékař interny a chirurgie a od roku 1964 působil na lékařských fakultách Karlovy univerzity v Praze, Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Bern. Kariéru vědeckého pracovníka a učitele ve Švýcarsku přerušil v roce 1969 návrat do ČR, kde v několika dnech očekával narození dcery. Na letišti v Ruzyni mu byl z politických důvodů odebrán pas a ukončena byla i jeho kariéra v zahraničí. Po politických prověrkách v 70. letech bylo ukončeno i jeho školské působení a nastoupil do Fakultní nemocnice u svaté Anny. Tam léčí pacientům jejich srdce a vychovává novou generaci lékařů dodnes.

Publikuje v českých a zahraničních časopisech, podílel se na vypracování řady vysokoškolských učebnic a psal monografie. V 90. letech byl prvním před-

sedou Akademického senátu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a byl ve vědecké radě. Za vědecké práce v roce 1974 získal cenu České internistické společnosti a v roce 1975 cenu Kardiologické společnosti.

Ladislav Rusňák

Pan Ladislav Rusňák je líšeňský rodák, v dětství a mládí byla náplní jeho volného času hlavně činnost v místním Sokole, cvičení a sport a později loutkové divadlo. Po absolvování gymnazia a průmyslovky pracoval v obchodním oddělení Zetoru a prodával našim družstevníkům traktory.

Poté krátce pracoval v cestovní kanceláři, kde se věnoval zejména organizování jazykových kurzů pro mládež na celém území republiky. Od roku 1970 pracoval na různých pozicích v oblasti nákupu a zásobování materiálem a ve funkci vedoucího těchto útvarů ve firmách Sigma Brno a Fontana Brno. Z Fontany odešel ve svých 75 letech do důchodu.

Jak jste se potkali?

Znali jsme se od narození. Líšeň nebyla zrovna veliká, každý znal každého. Chodili jsme spolu do školy, našli jsme společné zájmy a vzniklo přátelství na celý život. Přidali se k nám hoši a děvčata stejné „krevní skupiny“ a vznikla parta.

Kdy jste vstoupili do Loutkasu?

V Loutkasu jsme se starším bratrům po příchodu do Sokola „pletli pod nohama“ od samého počátku. Tak asi v šestnácti, dnes je nám osmdesát, jsme naše úspěšné předchůdce postupně vystřídali. Kam vstoupil jeden, přešli jsme postupně všichni.

Proč jste se dali zrovna k loutkovému divadlu?

Většinou jsme vyrostli na sokolovně. Chodili jsme cvičit, sportovali jsme, stejně jako naši předchůdci, kteří nás ve cvičení vedli. Zúčastnili jsme se XI. Vsesokolského sletu 1948 v Praze jako mladší žáci. Loutkas k sokolovně neoddělitelně patřil. Vznikl v roce 1930 jako kulturní skupina, nebo kulturní součást tělovýchovné jednoty Sokola Líšeň na dvoře sokolovny tzv. Chajdy. Zakladatelem byl František Švestka. My jsme Loutkas postupně přebírali až v době, kdy už byl Sokol zlikvidovaný a po krátkém a přechodném období se majitelem stal Zetor, takže jsme byli loutkové oddělení Zetoru. Tradice a duch Sokola zůstal a my jsme změnu moc nevnímali.

Jak loutkové divadlo fungovalo?

Každý z nás si našel svoje místo. Režisér představení připravil a vedl. V této roli jsme se tři nebo čtyři střídali. Herci text četli, každý měl roli podle svého hlasu. Kašpárka tradičně mluvila jedna dívka a děti ji podle hlasu poznávaly i na ulici. Vodiči stáli na lávce nad jevištěm a loutky vodili, což vyžadovalo zručnost. Loutky si sami na nitě vážali, největší zájem byl v jedné hře o vodění mrtvého obra, který stále jenom ležel. Hrávali jsme od září do června každou neděli pro 100 až 120 dětí. Protože jsme se v malém sále sokolovny střídali s oddílem ping-pongu, znamenalo to vždy nanosit sedadla do sálu a opět je uklidit.

Vzpomenete na nějaké úspěšné představení?

Úspěšná byla představení skoro všechna. Někdy se podle návštěvnosti hrály i dvě představení za nedělní odpoledne. Mezi nejúspěšnější patřil Malíkův Míček Flíček. Měl náročné pohyblivé kulisy, loutky i zpívaly a děti byly v předscénii vtaženy do hry vypravěčem.

Loutkaři 1956

Oblíbené loutky líšeňských dětí
zleva: pes Žerýk, Jentíček, Škrhola, Mařenka

Stala se Vám někdy nějaká vtipná situace?

O vtip a veselost není mezi mladými nikdy nouze. Při představení nebyla přereknutí mluvících vzácná a dlouho se tradovala. Ostatně přezdívký, kterými se dodnes titulujeme, vznikly tam. Často se stávalo, že vodičům, kteří stáli na lávce nad jevištěm a nahýbali se, něco vypadlo z náprsní kapsy, tak na jeviště občas pršely všelijaké předměty. V kolektivu vznikaly i drobné zlomyslnosti. Když jel náš kamarád na závody ve vrhu koulí do zahraničí, ujišťoval nás před odjezdem, jak je důležité mít vlastní nářadí, které má prostě v ruce. Kouli jsme mu před odjezdem z Loutkasu nahradili v ruksaku dvěma půlkami cihel. Vyhrál i s půjčeným nářadím. Cihly domů sice nepřivezl, ale vše vzal v pohodě a při oslavě se ukázal.

Byla během komunismu představení cenzurována?

Byla. Každé povolení hry vyžadovalo nejméně pět razítek. Občas jsme museli změnit název nebo nějaká slova. Třeba místo Psaníčka pro svatého Mikuláše jsme jednoduše ohlásili Psaníčko pro dědu Mráze. Že jsme porušili autorská práva, cenzuře moc nevadilo. Na to byl odborník tady Láďa. Řekl úradům, co chtěly slyšet a oni už samotné představení jako takové moc nekontrolovaly. My jsme si vlastně hráli, co jsme chtěli.

Neměli jste z toho problémy?

Vlastně měli. Líšeň byla hodně levicová. Téměř všichni se znali, viděli si do talíře. Nám tehdy byla pravolevá ideologie šumafuk. Nebyli a nechtěli jsme být součástí nějaké organizace ani pod ideologickým vedením. Občas nás někdo přišel napomenout. Obvykle nám jenom řekl, ať se zklidníme nebo maximálně pohrozil. Ale sledovali nás a v oblibě jsme nebyli. To jsme mnozí pocítili až v nejrůznějších posudcích uličních organizací při nástupu do škol.

Psali jste si hry sami?

Některé ano. Al napsal například hru O Brunclíkovi. Měli jsme problém s výrobou loutky lva. Vzniklo z toho námi dodnes užívané přísloví o nesplnitelném slibu „lev bude“. Většinu her jsme čerpali z bohaté knihovny našich předchůdců. Zbývá jen povzdechnout: „Kde je jí konec?“

Jak jste si vyráběli loutky a kulisy?

Měli jsme vlastní soustruh a šikovné ruce. Bylo těžké sehnat materiál. Když jsme něco potřebovali, prostě jsme si to vzali, nebo přinesli z domova. Zbytek jsme sehnali přes známé.

Kdo loutky udržoval a vyráběl kulisy?

Všichni. Někdo byl šikovnější a někdo ochotnější. Scházeli jsme se téměř každý den. A režisér nejbližšího představení nás proháněl.

Loutky jste převlékali, nebo jste měli pro každou roli určitou postavičku?

Klasické loutky se v pohádkách opakují, a to Kašpárek, Máníčka, Škrhola a policajt Pivoňka. Pro hru „Šroubci“ jsme si je sami vyrobili. Loutky obšívala a oblékala naše děvčata.

Kdy a proč jste v loutkovém divadle přestali působit?

Na sokolovně a v loutkovém divadle jsme vyrostli jen jako jedna z generací. V době, kdy jsme se rozešli po vysokých školách a na vojnu, už nebylo tolik času a rozdělila nás i vzdálenost. Přátelství trvá stále a stále se rádi setkáváme. Jen nás už ubývá a z původní party jedenácti kluků a pěti děvčat je nás poskovnu.

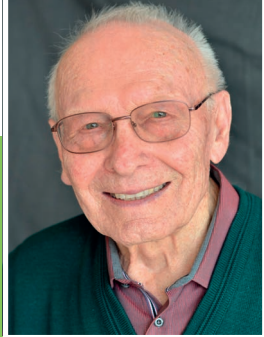
Kdo pokračoval?

Mladší kluci a naši nástupci. Bylo jim tolik, kolik nám, když jsme začínali. Po nich se už Loutkas rozpadl (lépe, byl rozpaden), tím všechno skončilo.

Co pro vás Loutkas znamenal?

Hlavně super partu přátel, se kterými jsme prožili spoustu úžasných zážitků. Těšilo nás, že můžeme pobavit a potěšit děti i dospělé, kteří nám fandili. Rádi jsme pro ně hráli a cítili jsme se být docenění. Žili jsme nejen na líšeňské sokolovně, ale chodili jsme spolu do přírody, do kina i tancovat. Dnes oceňujeme to, jak nás Sokol a sokolovna vychovali. Dodnes s vděčností vzpomínáme.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Alan Cidlinský a Kryštof Grygar**

MVDr. František Šedý

Pan František Šedý se narodil v roce 1927 Líšni, tehdy ještě v samostatné obci. Pro svůj negativní postoj ke komunistickému režimu byl vyloučen z vysoké školy a následně nucen pracovat jako dělník v dole a na stavbách, později jako jeřábník i šofér. Později mu bylo povoleno absolvovat večerní stavební průmyslovku, kde maturoval v roce 1965. V roce 1969 se mu podařilo opustit republiku s manželkou a třemi dětmi. Obdržel azyl v Lucembursku, kde také našel na 43 let svůj nový domov.

V roce 1976 založil Československou asociaci Tomáše Garrigua Masaryka, která šířila dobré jméno naší vlasti ve světě. Za vlastenectví, seč stovky kilometrů od rodné země, také pan František Šedý obdržel několik státních vyznamenání.

Jaká byla Líšeň a jak se žilo Vaší rodině před válkou a po ní?

Krásná, viděna dětskýma očima. Měl jsem zde plno kamarádů. Chodil jsem do chlapecké školy, dnešní základní škola na ulici Pohankova. Mrav byl jiný, všechny dospělé jsme museli zdravit.

Vždycky v květnu jsme s rodiči chodili mezi kvetoucími třešňovými stromy na Kostelíček, tehdy jich bylo tolik, že provoněly a rozzářily celou Líšeň.

Maminka byla švadlena, tatínek berní úředník a babička a tetičky, jako pravé Líšňačky, prodávaly drůbež na Dominikánském náměstí.

Tatínek vždycky říkával, že ve Vídni nikdy nesmím mít „komplexy malého Čecha“. Pamatuji si, jak jednou při návštěvě Vídně, mě tatínek povídal, že většina těch monumentálních, krásných budov a pomníků je postavena za české peníze, protože my, Češi, jsme měsíčně posílali do císařské pokladny 65 % veškerých státních příjmů a hodně těchto památek zdobí práce našich uměleckých mistrů.

Tatínek byl hodně politicky činný, na radnici byl prvním radním, dnešním prvním místostarostou, ale v roce 1938 funkci předal druhému radnímu. Tatínek byl povýšen, a proto jsme se museli přestěhovat do Vsetína. Byla to smutná doma, ztratil jsem kamarády a nevoněl tam Kostelíček. Ale Valašsko je také krásný kus země a přišli i další kamarádi.

Ale pro tatínka a tedy vlastně i pro celou rodinu, byl tento odchod štěstí. Při okupaci, v březnu roku 1939, sebrali Němci starostu Líšně, pana Jaroslava Ondráčka a jako komunistu jej ihned zavřeli do lágru. První radní tak musel převzít jeho funkci a plnit za Protektorátu Čechy a Morava nacistické příkazy. Tatínek byl zásadový člověk a vlastenec, lze předpokládat, že by se vzpíral nebo neplnil vše dle rozkazů a jistě by byl také brzy uvězněn.

Šest dlouhých let našeho mládí jsme prožili v naprosté nesvobodě, čeština se ze školy vytrácela, téměř veškeré předměty na gymnáziu byly vyučovány v němčině. Žádná zábava, po které mladý člověk bytostně touží, nebyla povolena. Všechny zájmové aktivity a kroužky byly zakázané. Často jsme i jako studenti, byli totálně nasazeni v různých fabrikách a jako 16 letý jsem musel kopat na frontě zákopy pro prchající německou armádu.

Toužebně jsme čekali na konec války a na svobodu. Po vytouženém osvobození, plném očekávání, přišly dva roky jakési polosvobody, která byla Vítězným únorem 1948 řádně omezena. Místo svobody a radosti ze života, nastala totalita a budování socialismu.

A zjistil jsem, že STB nahradila nacistické Gestapo. Že je jedno jakou barvu košile utlačovatel nosí, že se zase začalo zavírat a zase likvidovat ty, kteří chtěli skutečnou svobodnou vlast a svobodu projevu. Opět bylo plno spolků zakázáno, dějepis se opět učil dle politického zadání, jak si přál „rudý“ ministr školství Zdeněk Nejedlý. Začalo se lhát. Mnozí nosili na klopách odznak strany, kterému se říkalo „Musílci“.

Po té co jsem kritizoval povinné vstupy do KSC, jsem byl vyloučen z vysoké školy a definitivně ve mně uzrálo rozhodnutí utéct ze socialistického Československa do svobodného světa.

Kdy jste se pokusil emigrovat?

První pokus bohužel skončil neúspěchem. Na hranici na jihu republiky jsem přijel jen tak na kole s prázdným ruksakem a v něm jsem měl jen 5 litrový demizon, to kdyby se mě ptali, jako že si jedu k sedlákovi pro víno. Ten mě měl převést v noci přes hranice. Nevyšlo to. Sice mě nezavřeli, ale měl jsem pokus o útěk zaznamenaný a tedy jsem se stal politicky nespolehlivou osobou.

Zdařil se mi až ten druhý pokus v 1969 s manželkou a 3 dětmi. V Rakousku nás, českých emigrantů, bylo 100 000 a bylo velice těžké se odtud dostat někam dál nebo získat dobrou práci a začít žít normální život ve svobodné zemi. Najít práci jsme museli ihned, jakmile jsme požádali o azyl, samostatně si hradit náklady na bydlení, stravu, vzdělávat se, učit se jazyk a zvyky hostitelské země. Po 7 měsících nadeničení ve Vídni jsme odjeli do Lucemburku, kde jsme dostali udělený azyl. Lucemburk nás přijal a daroval svobodu.

Moje vlast nás za nedovolené opuštění republiky odsoudila na 12 měsíců vězení a veškeré ztrátě majetku. Tehdy jsme právě splatili nový dům v Židenicích. Po roce 1989 jsme byli v rámci amnestie od tohoto trestu osvobozeni.

Václavské hody - tatínek s maminkou jako stárci v r. 1920

Orelská slavnost na Orlovně asi 1935

Jaký byl život v exilu?

Lucemburčané mají ze všech Evropanů nejlepší přístup k Čechům. Oba národy jsme společně žily pod Janem Lucemburským, pod královnou Marií Terezií a bohužel a také pod Adolfem Hitlerem. Lucemburčanům tvrdil, že jsou špatně mluvící Němci. Mladíci museli narukovat do německé armády, bojovat a umírat u Stalingradu. Byli na tom za války skoro hůř než Češi.

Zde jsme měli připravený malý byt, z počátku jsme spali na nafukovacích matracích na zemi, než jsme si vydělali na zařízení bytu.

Manželku, diplomovanou zdravotní sestru, přijali s radostí, trpěli nedostatkem kvalitního zdravotnického personálu. Pracovala na operačním sále a dostávala slušný plat. Já jsem jako obyčejný cizinec, dle platných pravidel, musel pracovat 2 roky za minimální zákonnou mzdu co by zedník.

Asi za týden po mém nástupu, ke mně přišel nějaký cizí pán, který zjistil, že jsem technik, tak ať nastoupím do kanceláře. Říkal jsem, že jsem byl naverbován jen na manuální práci, na moji žádost jsem tedy začal pracovat jako stavbyvedoucí. Překvapovalo mě, že skoro všichni dělníci a zedníci byli Portugalci, německy neznali ani slovo a francouzsky mizerně. Nechal jsem si od tatínka z Brna poslat portugalsko–český slovník a konversaci. Musel jsem mluvit tak, aby mi dělníci rozuměli.

A na rozdíl od téže funkce v ČSSR jsem na stavbě byl i polírem, úkolářem, veškerý materiál jsem musil objednávat sám, šéf občas zkontroloval, zda je od levných dodavatelů. Jako vedoucí stavby jsem začínal pracovat i o hodinu dřív, po ukončení práce a vyplnění stavebního deníku jsem odcházel i o hodinu později. Zaznamenal jsem také různé pracovní zvyklosti navázané na sociální oblast, např. mladí dělníci musí s kolečky betonu běhat, staří chodit rázným krokem. Pivo na stavbě bylo přísně zakázáno, kdyby některý dělník toto porušil, musel jsem jej okamžitě poslat do kanceláře pro výpověď.

S dětmi to bylo horší, měli to o dost těžší. Uměly pouze česky a rusky. Nejstarší, 19 letou, dceru jsme museli poslat zpět do Vídně, do odborné školy, kde ředitel a dva učitelé mluvili česky. Mladší děti s pomocí ředitele školy, exulanta z DDR, začali studovat gymnasium. Dcera poté přešla na zdravotní školu a syn vystudoval v Karlsruhe vysokou školu strojní.

Prostě jsme v roce 1970 začínali v Lucembursku od nuly, jen s vírou a odhodlaností jsme ty těžké začátky přežili a stále děkujeme Bohu, že jsme se tehdy z totality dostali na svobodu.

Lucembursko v té době přijalo hodně českých uprchlíků, mělo tenkrát necelých 300 000 obyvatel a bylo tu přes 400 našich emigrantů a exulantů. Rozlišuji to, protože exulanti přišli kvůli nesvobodě ve své zemi a z politických důvodů, ale mnozí z emigrantů čekali jen hmotný zisk, někteří hledali dál a mnozí se i vrátili.

Byl jsem asi nejstarší z celé příchozí české komunity, uměl dobře německy a slušně francouzsky. Na radu lucemburského přítele jsem založil Asociaci Tomáš G. Masaryka, pomohl mi se stanovami, s celým úředním procesem a dostali povolení. Byli jsme respektováni jako spolek, pomáhali jsme Čechům, překládal jsem do němčiny doklady, které byly s razítkem Asociace TGM respektovány. Dokonce se nám podařilo získat azylové uznání, abychom bez visa směli do dalších evropských zemí. Dostali jsme pasy pro celou Evropu kromě země původu. Později se můj přítel stal ministrem vnitra, prosadil politickým uprchlíkům snížení čekací lhůty na získání občanství z 10 na 5 let.

Asociace TGM měla kolem 70 členů. Pravidelně jsme každým rokem 16. ledna vzpomněli na Jana Palacha, na jeho náměstí v Lucemburku. Na Vánoce se několikrát zpívala Rybova mše vánoční, přijely za námi i české hudební soubory, např. brněnská kapela 10x. Žili jsme společenský a radostný život.

Po rozdělení Československa jsme asociaci přejmenovali na ATSL (přátelé Čechů a Slováků), protože se našimi členy stalo také několik Lucemburčanů. V roce 1980 jsem se vzdal funkce presidenta, zůstal pokladníkem a jako pensista jsem organizoval autobusové zájezdy do země vesměs neznámé, do ČSSR. To druhé „S“ časem zmizelo. Lucemburčané byli obyčejně překvapeni i nadšeni z naší země, protože za tzv. železnou oponou mnozí čekali „HIC SUNT LEONES“, přeloženo z latiny „Zde jsou lvi.“, označení pro země neprobádané.

Co se pro Vás změnilo po roce 1989?

Po zrušení totality jsem byl rehabilitován. Kromě majetku jsem dostal zpět i české občanství. Na vysoké škole byl promován a bylo mi uděleno oprávnění k titulu MVDr. Jako veterinář jsem však pracoval jen na vojně. Od Ministerstva zahraničních věcí za moji činnost pro uprchlíky a propagaci České Republiky ve světě jsem byl vyznamenán Stříbrnou medailí Jana Masaryka, v roce 2010 i cenou *Gratias Agit* a letos v květnu mi premiér republiky předal Kramářovu medaili. Za svou politickou práci v Lucembursku jsem obdržel od velkovévody Jana vyznamenání jako důstojník.

Potěšilo to.

Jak žijete nyní?

Žili jsme spokojeně a svobodně v Lucembursku. Dcery jsou vdané, syn ženatý v Holandsku, mám vnoučata. Po celou dobu jsem tu spokojenost měl ale omezenou, chyběla mi tam hlavně moje mateřština. Podařilo se mi konečně vrátit zpět do vlasti, ale žena mi zemřela, tak žiji sám v Modřicích. Rodina a spolužáci už skoro odešli, ale dobré lidi i kamarády jsem zde našel znovu. Občas jezdím za dětmi a ony navštěvují mne zde.

Mezi moje koníčky patří zahrada, domácí zvířata, dějepis.

Jsem tu nejen spokojený, ale i šťastný.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a mateřská škola
Kateřina Oherová a Pavel Pacner**

Ing. Marta Šimečková

Paní Marta Šimečková se narodila ve Vídni, ale svůj domov našla v Líšni. Nadání a láska k matematice ji přivedla ke strojařině a svůj profesní život strávila v Zetoru jako konstruktérka ve skupině motorů, později na zkušebně – v měřící technice, kde se mimo měření vyráběly i přístroje. Po odchodu do důchodu se věnuje humanitním oborům – studiu Rozhlasové a televizní akademie a Akademie třetího věku. Je kronikářkou Klubu seniorů Brno-Líšeň.

Žila jste v Brně od narození?

Narodila jsem se ve Vídni v roce 1937, do Brna jsme se přistěhovali v roce 1945, a to na vlastní náklady. Tehdy v době poválečného odsunu Němců, kdy republika potřebovala nové lidi. Když jsem studovala na vysoké škole, říkali mi, že jsem ještě „předválečný materiál“ a ne „Hitlerovo dítě“.

A znali jste tady někoho?

Ano, v Brně jsme měli příbuzné. Maminka tu měla bratra a také tety tu žily, takže jsme tady měli přízeň.

Na školu jste chodila až v Brně?

Ne, dvě třídy obecné školy jsem navštěvovala ještě v Rakousku, zde jsem základní školu dokončila. Dobře mi šla a také mě bavila matika, proto mě navrhli školu, kde bych ji využila. Napřed jsem se nechala zapsat na chemii, ale nezvládala jsem anorganickou chemii, ty řetězce a později jsem skončila na strojní průmyslovce. Současně při zaměstnání v Zetoru jsem studovala VUT – Vysoké učení technické.

Byly součástí studia i nějaké praxe?

Na průmyslovce jsme měli povinný měsíc brigády. Prvně jsem byla u nás „na rožku“ v autoopravně, díky tomu jsem potom perfektně znala motory, což se mi později velmi hodilo. Druhý rok, když mi bylo sedmnáct, jsem pracovala v Zetoru, protože můj strýc tam byl soustružníkem. Další rok už mě ale nechtěli vzít, změnil se zákon, mě ještě nebylo v červenci 18 let, tak jsem musela jít pracovat jinam i víc vydělat.

Proč jste se rozhodla hledat práci v Zetoru?

Když jsem skončila průmyslovku, rozdávaly se umístěnky. Bylo to na nic, rozhodovalo se o tom, že jedna třída půjde tam a druhá zase jinam, a to podle specializace. Ta naše dostala automobily, traktory a pístové stroje. Umístěnku jsem dostala do Zetoru, ale protože jsem bydlela v Zábrdovicích, domluvila jsem si práci ve Zbrojovce, kterou jsem měla blíž. Pracovala jsem v konstrukci motorů. Nakonec nás po půl roce přesunuli do Zetoru, kde se zřizovalo Výzkumné středisko traktorů.

Byla jste u úplného počátku vzniku vývoje traktorů v Brně?

V podstatě ano, ale zajímavé je, že výrobu traktorů chystali už za války. Již v té době tu byli dva, tři konstruktéři, kteří pracovali na vývoji traktorů. A po válce je začali vyrábět ve Zbrojovce, tehdejším Závodu Jana Švarmy.

Měl Zetor také jiné názvy?

Ano, názvy se střídaly velmi často. Pracovala jsem stále jako konstruktérka na té stejné židli, avšak název zaměstnavatele se pořád měnil. Zpočátku ZPS Líšeň – Výzkumné vývojové středisko, následně Výzkumný ústav traktorů ZKL, pak to bylo Česko-polské výzkumné středisko a tak dále. Dnes je to jenom Zetor.

Takže se spolupracovalo i s Polskem?

Ano, jeden typ traktoru se vyráběl ve spolupráci s Polskem v rámci shora nařízené družby. Byl dokonce jakýsi „zasedací pořádek“ v obsazování vedoucích míst. Když byl vedoucí Čech, tak zástupce musel být Polák a zase naopak. Konkrétně já jsem byla zástupce polského skupináře.

Měla jste nějaké problémy kvůli Vašemu rakouskému původu?

V zásadě ne, jenom jednou se dělala prověrka, jejímž cílem bylo snížit počet pracovníků o deset. Rozhodovalo se, kterých deset vybrat. Volali nás po jednom ke komisi a začínali s těmi „podezřelejšími“. Šla jsem mezi prvními, protože jsem se jmenovala Drábová a vědělo se, že mám styky s cizinou. Avšak prošla jsem bez problémů. O pár let později byla další prověrka, při které se vyhazovalo, ale té jsem se vyhnula díky mateřské dovolené.

Pociťovala jste jakožto žena ve strojním průmyslu nějaké znevýhodnění?

Spíše ne. Již v té době se snažilo bojovat s předsudky. Celkově nás žen ve strojním průmyslu pracovalo více.

Jak se v práci projevoval komunistický režim?

Kdo chtěl být na vedoucí pozici, musel být také členem komunistické strany. Bylo to důležité zejména kvůli kádrům - pracovníci kádrového oddělení. Ti byli někdy důležitější než samotné znalosti. Avšak mezi námi kolegy jsem nepociťovala žádné změny.

Zetor - z výroby traktorů

V zaměstnání

Jaká byla náplň Vaší práce?

Nastoupila jsem jako konstruktérka a měla jsem za úkol pracovat na vývoji unifikovaných motorů. Později jsem přestoupila na zkušebnu, kde se prováděly zkoušky na prototypch nových traktorů. Dělal se zkoušky lapačů jisker, zkoušky hluku, měřila se brzdná dráha, v kabinách topení i klimatizace a podobně.

Vyváželo se do zahraničí hodně traktorů?

Hodně, vyváželo se do 70 zemí světa. Dokonce i do Číny nebo do Afriky, kde se musely traktory speciálně upravovat. Říkalo se, že na světě zůstane asi pět značek traktorů a Zetor bude rozhodně mezi nimi.

Byla jste se v Zetoru v poslední době podívat?

Ano, byli jsme s vnukem na dnu otevřených dveří, mohl se tam svézt na traktoru. Ukázala jsem mu místo, kde jsem pracovala. Bylo to velmi hezké.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Albert Kasal a David Snášel**

Bc. Jana Šperlinková

Paní Janu Šperlinkovou provází celý život láska k přírodě, sportu a k dětem. Po dokončení studia pracovala jako rehabilitační pracovnice v dětské léčebně, později na tělovýchovném lékařství a ve vrcholovém sportu. Po dokončení pedagogického vzdělání působila jako učitelka v mateřské, později základní škole, kde učí dodnes.

Jaké bylo Vaše dětství?

Na svoje dětství vzpomínám moc ráda, přála bych je všem dětem dnešní doby. Rodiče měli velmi zodpovědné zaměstnání, a přesto si pro mne i bratra vždy vymezili čas a věnovali se nám. Maminka byla náčelnicí v Sokole, kam jsem chodila od útlého dětství cvičit. V Sokole jsem získala všeobecné pohybové dovednosti a později jsem se začala závodně věnovat sportovní gymnastice a po gymnáziu moderní gymnastice. Kromě sportu jsem díky rodičům získala pozitivní vztah k přírodě, kultuře a dětem.

V době docházky do základní školy jsem po škole trávila se svými vrstevníky hodně času venku. Hráli jsme různé hry, nejraději na schovávanou, lozili jsme po stromech, skákali přes švihadlo, hráli míčové hry. V zimě jsme sáňkovali, lyžovali a bruslili, a to vše na Špilberku, kde jsem bydlela. Žilo se jinak. Rodiče měli více času věnovat se dětem.

Na jaře a na podzim jsem s rodiči často jezdila na zahradu. Tatínek pracoval jako ekonom, zahrada pro něj byla velkou relaxací a my jsme mu pomáhali plet záhony, hrabat listí, trhat ovoce, zalévat atd. Byla to i zábava, někdy jsme opékali vuřty nebo pekli brambory v popelu. Místo v bazénu jsem se v létě koupala v sudu na dešťovou vodu. Někdy o víkendech jsme s rodiči jezdili do Líšně na výlety a na koupaliště do Mariánského údolí. Jezdíváli jsme tam ještě starým autobusem s protáhlým předním motorem. Měl konečnou smyčku

na Obecké. Odtud jsme chodívali pěšky dolů do údolí. Jako malé holčičce mě to přišlo strašně daleko. O prázdninách jsem jezdila na tábory, tenkrát trvaly tři týdny, na soustředění s gymnastikou a s rodiči na dovolenou do Jeseníků nebo Tater.

V zimě, když jsme si chtěli pořádně zalyžovat v okolí Brna, museli jsme každý kopec vyšlapat s lyžemi na ramenou. V okolí Brna ještě lyžařské vleky nebyly. Lyžařské vázání bylo lankové, tzv. „kandahár“, špička boty byla zafixována a od ní vedlo lanko, které se připevňovalo na patu. Výhodou bylo, že když jsme lanko vyháklí z háčků na lyžích, mohli jsme lyže využívat pro zimní turistiku jako dnes běžky.

Ze svých studentských let si pamatuji, že součástí Líšeňského koupaliště byla také přírodní sauna, která fungovala ještě nějakou dobu po zrušení a zasypaní koupaliště. Ráda vzpomínám, jak jsme se v zimě chladili v potoce a ve sněhu a užívali si hodně legrace. Celkově jsme byli zdatnější a zvládali více dovedností než současné děti a mládež.

Líšeň a její okolí pro mě bylo od dětství srdeční záležitostí. Vrátila jsem se do ní až na podzim v roce 1983. Po restituci domu, ve kterém jsem bydlela, mně byl přidělen byt v Líšni. Bylo to pro mě příjemné překvapení. Vybavily se mi všechny ty krásné vzpomínky z dětství na Líšeň a okolí. Jsem ráda, že to takto osud zařídil.

Na výletě

Studentská léta

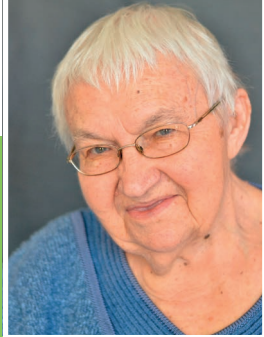
Proč jste si zvolila takové povolání?

Všechny moje tety a strýčkové byli učitelé a profesori na různých stupních škol. Od dětství jsem měla k tomuto povolání bližší vztah a ráda jsem si hrála i na paní učitelku.

Po absolvování střední školy jsem si chtěla podat přihlášku na Pedagogickou fakultu v Olomouci, ale ze zdravotních důvodů jsem nedostala doporučení na obor, který jsem si vybrala, a to tělocvik a dějepis. Hledala jsem tedy další možnosti, kde bych měla blízko k tělesné výchově. Vybrala jsem si obor rehabilitace na Střední zdravotnické škole Brno, kam jsem po talentových zkouškách byla přijata. Po dokončení studia jsem ještě absolvovala specializační studium Léčebná tělesná výchova, který jsem ukončila státní zkouškou. Po vážné nemoci jsem však musela ukončit kariéru v tomto oboru. Nastoupila jsem do mateřské školy jako učitelka, v danou dobu jich byl nedostatek. Dálkově jsem si dodělala střední pedagogickou školu a po listopadu 1989 vysokoškolské pedagogické vzdělání, obor speciální pedagogika, kterému se věnuji dodnes.

Díky své nemoci, jsem si nakonec splnila svůj dětský sen. I negativní zvrát v životě může přinést pozitivní změnu.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a mateřská škola
Jan Urválek a Tadeáš Zoubek**

Jarmila Švehlová

Paní Jarmila Švehlová pracovala téměř celý profesní život jako učitelka na ZŠ Holzova. Vyzkoušela si v 50. letech také výuku v Horní Plané na Šumavě. Je pamětnicí poválečného školství od základní po vysokou školu. Pro spoustu Líšňáků je to jejich nejoblíbenější paní učitelka.

Jak jste se dostala k práci učitelky na ZŠ Holzova?

Prvních zhruba deset let jsem učila na národní škole v klášteře na Pohankově ulici, ale během jedné porady si mě zavolali a na konci porady už jsem byla na Holzově. (Budova na Pohankově a Holzově ulici spadají pod jednu instituci – pozn. autora.) Dva roky jsem tam učila, pak jsem byla dva roky na Šumavě a zase jsem se vrátila na Holzovu.

Proč jste nezůstala na Šumavě?

Bylo to takhle. Tenkrát vyšlo nějaké nařízení (usnesení vlády o pomoci pohraničí z 2. září 1952 – pozn. autora), že každý kraj má poslat kraji Českobudějovickému pět lidí, kteří by tam nahradili mladíky, co šli na vojnu. Tak si nás zavolali i z Brna. Bylo nás tady v Brně asi 150 svobodných ve věku od 20 do 65 let. Hlavně je zajímalo, jestli jsme svobodní. Vysvětlili nám, o co jde a ptali se, kdo se hlásí dobrovolně. Samozřejmě se nikdo nepřihlásil. Tak se pan „vedoucí“, který to měl celé na starosti, ptal každého zvlášť: „Soudruhu, jaké máš důvody, abys nešel učit do kraje Českobudějovického?“

Měla jste nějaké důvody?

Neměla. Navíc jsem měla nevýhodu, protože pan vedoucí znal mě i mého tatínka, neboť byl ředitelem na vedlejší škole a bydlel blízko nás. Takže věděl, že žádné důvody nemám.

Získali nakonec těch pět lidí?

Nakonec takovým vyděračským způsobem získali čtyři lidi, pátá učitelka už na Šumavě byla. S velkou slávou nás tam zavezl sám pan vedoucí. Odvezl nás do budovy Krajského úřadu v Českých Budějovicích. Tam nám řekli, ať jedeme na okres Český Krumlov. Když jsme dojeli do Krumlova, řekli nám zase, že nás přidělují do Horní Plané. Tenkrát tam ještě přehrada nebyla, žádný Lipno. Teprve se tam začínaly kopat nějaké základy.

A jaké to bylo v Horní Plané?

Když jsme tam přijeli, pan inspektor, který nás vezl, se zeptal toho zdejšího: „Soudruhu, soudružky jsou mladé, mají v Brně závazky. Potvrdíte jim poté žádost o navrácení?“ Ten to samozřejmě odkýval. Podle vyhlášky jsme měli zůstat jen osm měsíců.

Tak jsme tam teda byli, bylo to velice zajímavé. Ráda na to vzpomínám. Bydleli jsme dokonce v ředitelském bytě, protože zdejší ředitel byl odvelený do Českého Krumlova.

Co jste tam učila?

Učila jsem na druhém stupni, přestože jsem studovala učitelství pro první stupeň. Už si přesně nepamatuji, co jsem učila. Bylo to víceméně podle potřeby, ale vzpomínám si na dějepis a chlapecký tělocvik. Bylo tam hodně kluků. Neměli žádnou tělocvičnu, a proto se cvičilo ve velké místnosti v bývalém muzeu. Byla jsem v tělocviku dobrá, jelikož jsem byla zdatná sokolka. To byla osmá a devátá třída dohromady. Vycházeli jsme docela dobře, měli mě totiž rádi, neboť jsem s nimi chodila lyžovat a nevím co všeho.

Co se stalo po těch osmi měsících na Šumavě?

Uplynul rok, pan inspektor zapomněl, co nám sliboval. Žádosti o navrácení nám nepotvrdil a neposlal je dál. Takže jsme tam zůstali. Mezitím opět vyšlo další nařízení, že ten, kdo učí na druhém stupni a nemá na to vzdělání, si je buď musí doplnit, nebo se vrátit na první stupeň.

A Vy jste to vzdělání měla?

V té době jsem neměla žádné pedagogické vzdělání, jen kurz. Podle nařízení jsem hned po maturitě šla učit a fakultu jsem mohla studovat dálkově. Já jsem ale chtěla studovat něco jiného.

A co jste chtěla studovat?

Chtěla jsem studovat na Vysoké škole uměleckoprůmyslové, tam jsem měla podanou přihlášku. Ale nakonec jsem studovala učitelství.

Takže jste si rozšířila vzdělání pro druhý stupeň?

Ano. Když už jsem učila na druhém stupni, přihlásila jsem se na kreslení a matematiku. Před přijímací zkouškou jsem ale dostala angínu a nemohla jsem přijít. Pan doktor poslal potvrzení a oni odepsali, že to nevádí, že se zkouška odloží na později. Když už jsem byla zdravá a přijela na zkoušku, měl pro změnu angínu profesor matematiky.

Spartakiáda 1959, žáci 1. třídy na nynějším fotbalovém hřišti

Vedení sboru, aneb typická póza paní učitelky, která celý život učila hudební výchovu

Co jste udělala?

Byla tam jedna známá, která šla na češtinu. Ta mi řekla: „Pojď se mnou, sedneš si tam a budeš poslouchat. Až to udělám, půjdeme na náměstí a dáme si jahody se šlehačkou.“

Tak jsem si tam sedla. Přišla paní profesorka, taková ostrá a řekla: „Nejdřív dám otázku z literatury, kdo bude vědět, tak se přihlásí.“ No, a když se nikdo nepřihlásil, obrátila se vždycky na mě. Během té zkoušky jsem to byla já, kdo mluvil nejvíc. Měli jsme totiž výborného češtináře a mě to zajímalo. Nakonec ještě dodala: „Teď dám každému otázku z mluvnice a bude konec.“ Nejdřív se obrátila na mě. Vůbec jsem nestihla říct, že jdu na matematiku a sedím tam jenom tak. Ona mi hned povídá: „Jak se chybuje v kraji Českobudějovickém podle vzoru stavení?“ To už jsem se vzpamatovala a říkám: „No, promiňte,

paní profesorko, já su z Brna, já to nevím.“ Ji upoutalo především to, že jsem z Brna, neboť ten, kdo není z Brna, by to takhle nikdy neřekl. Zajímalo ji, jak jsem se tam dostala. Pak mi to vysvětlila: „No, víte, u nás se říká zelí, zelího jako stavení, staveního.“ A napsala mi češtinu na první místo. Vůbec jsem se nestačila vzpamatovat.

A pak jste šly na jahody se šlehačkou?

Ještě ne. Kamarádka šla potom na ruštinu. Na to jsem jí řekla, že já na ruštinu nejdu, že ruštinu učít „nechcu“. Tak jsem chodila po budově fakulty a kdesi slyším „tudududum“. Prostě se tam lidi připravovali na hudební výchovu, ale nebyl tam profesor. Tak jsem si řekla, že si to poslechnu. Od té doby, co jsem odešla z gymnázia, jsem nezpívala. Tak jsem si to tedy poslechla a jak si myslíte, že to dopadlo?

Učila jste hudebku?

Byla jsem přijata na hudební výchovu, a to jsem jim ještě povídala: „Ale pane profesore, já jsem začala hrát na klavír, až když jsem začala učit.“ Nikdy předtím jsem nehrála na žádný nástroj.“ On na to: „Jak jsem Vás slyšel, bylo mi jasné, že se to do státnic naučíte.“

A naučila jste se to?

Naučila jsem se to. Moc se mi to líbilo. Manžel mi pak dokonce koupil nový klavír.

Jak jste se potom dostala z Českobudějovického kraje zpátky do Brna?

Tatínek se v Brně seznámil s ředitelem školy Holzova a ten mu řekl, že inspektor, kterému podáváme žádost o návrat, ji musí poslat dál, neposlat ji je proti zákonu. Ten náš to ale neudělal, a tak ho z Brna žalovali. Díky tomu jsem se dostala zpátky do Brna.

Vzpomínáte na Horní Planou ráda?

Vzpomínám. Musela jsem tam dosáhnout velké oblíby, protože mě moji žáci ze Šumavy pořád zvou na svoje srazy. Jim už je taky málem osmdesát a stále mě zvou.

Jelikož jste původně učitelku dělat nechtěla, nenapadlo Vás někdy přestat s učením a dělat něco jiného?

Pak, když už jsem měla tu hudební výchovu, tak ne. Nedávno jsem se dozvěděla, že kdybych byla bývala studovala uměleckopřemyslovou školu, učila bych se ve třídě s Adolfem Bornem.

Myslíte si, že studium na vysoké škole bylo tehdy náročnější, než je dnes?

No, nevím, jestli to takhle můžu říct. S tou češtinou jsem byla celkem spokojená. Jedině v Brně na hudební výchově byl profesor František Lýsek, který byl takový ctižádostivý. Když si na někoho zasedl, tak bych ho nejradši někam poslala. To bylo hrozný. Byl takový zvláštní. Neměla jsem ho ráda. Ani moji spolužáci ho neměli rádi.

Změnil se nějak přístup dětí ke vzdělávání během Vaší kariéry?

Myslím si, že u mě měly děti vždycky dobrý přístup. Byla jsem totiž vášnivá turistka a chodila jsem s nimi na výlety, nejen na vícedenní, ale třeba jen tak po kraji. Můžu vám říct, že když jsem měla sraz s jednou třídou, přišla za mnou bývalá žákyně a říká: „Paní učitelko, díky Vám jsem poznala Jihomoravský kraj.“ Pořád jsme někam chodili a děti si na to tak zvykly, že když jsem šla s manželem a s kamarády, třeba s ředitelem paleontologického muzea, tak se k nám přidaly. Jedna třída, ve které jsem dělala třídní, dodnes dělá srazy a zvykla si tolik na mého manžela, že když jsem někdy na sraz přišla sama, okamžitě se všichni ptali, kde je.

Myslíte si, že se komunismus v 60. letech hodně podepisoval na vzdělání?

V hudební výchově to poznat nebylo a čeština byla pořád stejná, ale určitě se podepisoval a nejen v 60. letech. Pokud někdo ze spisovatelů či interpretů písní na nahrávkách pro výuku emigroval, musely se všechny materiály s ním vyřadit a zničit. Nicméně podařilo se mi něco aspoň zachovat. Díky tomu máme někde doma gramofonovou desku, kde Waldemar Matuška zpívá nádhernou píseň o Avignonském mostu. Jednou, když jsem učila příslovce a měla jsem na inspekci pana zástupce, tak jsem dostala pokárání, že jsem zmiňovala i příklady slov jako bůhvíproč, bůhvíkde, bůhvíkam. Ať prý do školy netahám náboženství. Tak jsem mu pak donesla platná Pravidla českého pravopisu, kde tato slova byla uvedena rovněž s dovětkem, že když je instituce nevyškrtla, tak tato slova prostě existují a děcka by je měla umět určit. Nějak pak nenašel pohotový argument, tak mně v této věci nechal být.

Jak vzpomínáte na svá školní léta? Myslíte si, že se způsob výuky změnil?

Když jsem začala chodit do školy, což bylo roku 1938, tak to bylo jiné. Pamatuji si, jak mě tatínek vedl za ruku. Rok na to přišli Němci, to už bylo horší. Ve čtvrté třídě jsem přešla z klášterní školy do měšťanské, tam se nás dostalo pouze dvacet ze čtyřiceti, ale ještě přišly děti z okolních vesnic, takže nás tam bylo asi třicet. Na měšťanské škole to bylo zajímavé. Pamatuji si, že se hodně střídali kantoři. Za jeden rok se nám vystřídalo sedm učitelů z přírodopisu. Byli vždycky někam přeloženi, odloženi nebo prostě zmizeli. Nejvíc si pamatuju jednoho, byl to takový poděs. Kluci na něj nadávali, že se špatně vyjadřuje. Jednou nás učil o velrybě grónské, měla jsem z něho takový strach, že jsem přesně věděla, kde je v zápisu tečka, čárka. Nakonec mě na to nevyvolal. Když jsem pak učila, tak měl výuku ve vedlejší třídě.

Učili jste se i německy?

Ano, učili a v zeměpisu jsme se učili všechno o Velkoněmecké říši.

Je nějaký moment z Vaší kariéry, který Vám výrazně utkvěl v hlavě?

Nejvíc mně utkvěla hudební výchova. Na gymnáziu v kvartě, v druhé hodině hudební výchovy, přišel pan profesor, postavil se před prvního kluka a říkal: „Zazpívej mi nějakou písničku.“ Většina nezazpívala. Já jsem byla první děvče, které zazpívalo. Načež on mi říká: „Nechtěla bys zpívat ve sboru Mahenova divadla?“ Nakonec se ke mně připojily ještě dvě holky ze třídy. Na to mám pěkné vzpomínky, protože jsem díky tomu viděla celý repertoár divadla. Když se dávalo něco, co jsem ještě neviděla, přišla jsem na vrátnici a říkám: „Já jsem si tady včera zapomněla cvičky.“ Pustili mě tam a já odcházela až po představení. Dokonce pan prezident Beneš byl jednou na představení. Hudební výchova mě nakonec tak poznamenala, že jsem ji učila do konce života.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a mateřská škola
Romana Beránková a Filip Vybíhal**

Marie Tvarůžková Ing. Stanislav Tvarůžek

Paní Marie Tvarůžková a její syn pochází z mlynářské rodiny žijící v mlýně v Mariánském údolí, jenž podle ní získal název Kadlcův. Vzpomíná, jakými změnami prošel mlýn i celé okolí. Usedlost silně ovlivnily obě totality, především ta komunistická. Syn paní Tvarůžkové, pan Stanislav Tvarůžek, celý mlýn po revoluci opravil a začal zde provozovat restauraci. Pokračuje tak v tradici, kterou zde založili jeho předkové.

Odkud pocházíte a kde nyní bydlíte?

Paní Tvarůžková: Pocházím z Kadlcova mlýna z pěti sourozenců. Tam jsem se narodila jako poslední potomek rodu, od roku 1966 bydlím v Líšni.

Vzpomenete si, kdy byl mlýn postaven?

Paní Tvarůžková: Založen byl někdy kolem roku 1558, tenkrát byl postavený na spodní vodu, byl za ním rybník. Později, až se údolí zanášelo, dostavovaly se tam další místnosti, mlýn má tedy čtyři patra. Jak se kopal poslední sklep, tak se spodní místnosti zahrabaly, protože tam dole byly klenby, kvůli kterým jsme dělali rekonstrukci. Do konce 19. století se mlýnu říkalo svatojánský, důvod se nám ale nepodařilo odhalit.

Pan Tvarůžek: Můj praděda Antonín Kadlc přišel do mlýna 20. června 1864 jako mlynářský tovaryš, už v té době měl tři děti. Celkem jich měl sedmáct, dospělosti se dožilo jedenáct dětí. Tenkrát to koupil jako vyhořený mlýn, spravil ho, což byla poslední velká oprava na dalších 130 let. Pak se to začalo rekonstruovat až v roce 1992, za komunismu jsme tam nesměli pomalu vyměnit ani tyčku u plotu.

Podílela jste se na výrobě ve mlýně?

Paní Tvarůžková: Ne, ale pamatuji si, že tam tatínek pracoval sám. Po první světové válce se ve mlýně přestalo mlít, protože tam bylo zastaralé zařízení. Poté se ve mlýně už jen šrotovalo a zpracovávaly se kroupy, a to asi do roku 1940.

Pan Tvarůžek: V roce 1948 musel děda odevzdat licenci na mletí a pohostinství, to vyzvání ještě máme doma. Za totality jsme pak doma měli krávu a museli jsme za minimální poplatek odevzdávat mléko, 2x týdně vozil konev do sběrný na zámek.

Takže Váš děda měl i pohostinství?

Ano, sloužilo především těm, kteří šli okolo. Třeba než se sedlákovi sešrotovalo, tak se tam mohl občerstvit. Protože jsme se po revoluci nemohli vrátit k mletí, vrátili jsme tam aspoň to pohostinství.

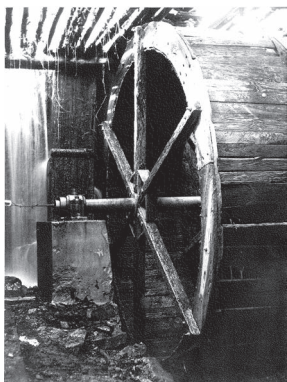
Měli jste nějaké zaměstnance, nebo pracovala jenom rodina?

Pracovala jenom rodina. My jsme byli početná rodina, takže to stačilo.

Máte na někoho z rodiny dobré vzpomínky, byl pro Vás někdo něčím výjimečný?

Pan Tvarůžek: Pro mě určitě můj praděda, protože ten mlýn založil a já v jeho práci po 130 letech pokračoval.

Paní Tvarůžková: Já na mámu, ta pocházela z Perníkářova mlýna, ten byl hned vedle toho našeho.

Mlýnské kolo Kadcova mlýna

Původní budova Kadcova mlýna

Kolik bylo v Mariánském údolí mlýnů?

Čtyři a potom ještě další dál v údolí, stál tam náš, Perníkářův, Truxův a Zukalův před Podolím. V celém údolí byly ještě další mlýny, např. Svobodův mlýn, ten mají spravený a jsou zde zachovány funkční stroje k mletí. A též Kaprálův mlýn, který darovala rodina Kaprálova skautům.

Kolik Vám bylo let, když začala 2. světová válka? Jak vzpomínáte na toto období?

Bylo mi devět let. Pamatuji si, že jsem se o zahájení války dozvěděla tak, že přišla moje starší sestra a říkala, že jsme zabraní. My jsme totiž neměli rádio, takže jsme byli odkázáni na to, co nám kdo donese za zprávu.

Jak a kam jste chodila do školy? Byl poznat začátek války i ve škole?

Chodila jsem do klášterní dívčí školy na Šimáčkově. Tady učily první, třetí a pátou třídu řádové sestřičky, druhou a čtvrtou učitelé. Když začala válka, byly jsme přemístěny na chlapeckou školu na Pohankové a potom na měšťanskou školu na Holzové. Dvakrát jsme se během války stěhovali, všechno jsme přenášeli, protože si Němci zabrali klášterní i měšťanskou školu. Němci ji vrátili, když se to muselo vymalovat. Obec to vymalovala, pak to zase zabrali. Na konci války u nás na mlýně bydlelo přes 150 lidí. Byli to různí lidé, mezi nimi i příbuzní, kteří utíkali před frontou. Přišli se svým nejnětupějším majetkem, který jsme jim schovali ve dvou sklepích a po válce si vše odnesli. Tito lidé přespávali v obytných místnostech, v mlýnici, ve stodole i ostatních hospodářských místnostech. Vystřídali se zde Němci i Rusové. Pamatuji se, jak se zde chtěla usadit německá jednotka, ale po prohlídce celého mlýna naznal velitel, že zde není pro ně místo. Odjeli pryč a druhý den jsme viděli vlasovce, jak utíkali horákovskou cestou směrem ke Kaprálovu mlýnu. Později jsme se dozvěděli, že mlýn zdevastovali nejprve Němci a potom i Rusové. U nás bylo štěstí, že jsme před sklep, kam jsme schovali cenné věci, postavili skříň a tu Rusové neodhalili, takže nás nevykradli.

Pan Kaprál to po válce všechno spravil a hned nato utekl i s rodinou do zahraničí. Stihli uprchnout ještě před převratem a nakonec skončili v Kanadě.

Byl Vám mlýn po komunistickém převratu zabaven?

Paní Tvarůžková: V Mariánském údolí se pořádaly tzv. Mírové slavnosti. V plánu to bylo zabrat, takže jsme měli zakázané na mlýně cokoli změnit. Mlýn nám sice nezabavili, ale byli jsme tady prakticky pouze trpěni. Chovali se tady k tomu opravdu hrozně. Vzpomínám si, jak nám naváželi na vjezd

do mlýna hlínu a kameny. Když se maminka šla zeptat, proč to dělají, bylo jí řečeno, že stejně budeme muset odejít. Maminka byla na tyto věci pohotová a řekla dotyčnému pánovi, že odejdeme a půjdeme na jeho, že si to tady může zabrat. Pán se zalekl, a řekl, že nám ten vjezd nemají tolik zavážet. Kolem roku 1960 se o zabrání Mariánského údolí přestalo mluvit a tak jsme tam zůstali. Po komunistickém převratu jsme se už nemohli vrátit k mletí, protože nám sebrali vodu kvůli výstavbě nádrží. Do roku 1963 jsme dělali z vody dokonce i proud.

Jak byste popsala Váš život za totality?

Paní Tvarůžková: Naše maminka nás naučila pracovat a modlit se. A to nám nemohli sebrat. Chodili jsme každou neděli do kostela, až jsme byli větší, začali jsme chodit na zpěv na kůr. Na podzim 1947 jsem nastoupila do cihelny, to ještě patřila Belcredimu. V únoru 1948 jsem dostala záškrť, až jsem se vrátila po nemoci, cihelna byla zabraná a Belcrediovi v zahraničí. Potom na mě dělali posudek a napsali tam, že jsem chodila do kostela a do zpěvu. Přesunuli mě do cihelny v Židenicích, kam jsem musela chodit pěšky, protože tam nejel žádný autobus ani šalina.

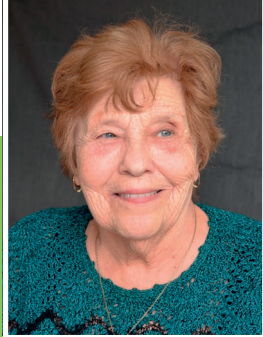
Pan Tvarůžek: Když jsem vycházel ze školy, měl jsem kvůli tomu taky problémy. Na vysvědčení jsem měl jednu dvojku a jinak samé jedničky, nechtěli mě vzít ani na zedníka. Až pak mi známý mého tatínka pomohl a nastoupil jsem do učení do Dopravního podniku. Nakonec jsem si udělal i maturitu a vysokou školu. Ani odklad na vojnu jsem nedostal, když jsem dělal večerní školu. Na vojně jsem se dostal k těm svým kádrovým materiálům, kde jsem byl vykreslen jako strašný člověk. Zajímavé je, že můj bratr měl úplně jiný posudek, asi to dělal jiný soudruh.

Taky jsme měli pozemky u Kostelíčka, kde si několik lidí založilo Zahrádkářský svaz a zabrali si je. V roce 1968 je notář přepsal přímo na členy svazu a takovýmto způsobem jsme o ně přišli. Ani po revoluci se s tím nedalo nic dělat. I na Vinohradech jsme měli pozemky a v roce 1981 je při stavbě sídliště vyvlastnili a do odůvodnění napsali, že je vyvlastnili majitelkám neznámého pobytu, ačkoliv matka i její sestra bydlely pořád na mlýně. Poplatek za vyvlastnění složili na notářství a za rok propadlo státu, protože si ho nikdo nevyzvedl.

Straší na mlýně? Vykládaly se nějaké historky o mlýně?

Nic takového, ale jednou nás vykradly nějaké děti, tatínek byl hodně naštvaný. Byly to děti komunistů a na ty se nesmělo sáhnout, takže se to ani nijak neřešilo.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Sabina Hájosová a Alice Kopalčíková**

MUDr. Eliška Válková

Velkou láskou paní Elišky Válkové bylo divadlo, které hrála od svých pěti let. A tou druhou láskou je její profese dětského lékaře.

Pracovala jste jako dětská lékařka tady v Líšni?

Ne, po promoci jsem odešla za manželem do Šumperku, kde byl primářem na neurologii a já jsem tam nastoupila jako mladá sekundářka na dětském oddělení. Problémy nastaly v otázce bydlení. Tehdy byly přiděleny umístěnky a vy jste nemohla dát jen tak výpověď. Odejít jste mohla jedině, když jste následovala manžela, anebo když jste vyhrála konkurz na nějaké místo. Když jsme si přišli říct o byt, tak nám řekli, ať se odstěhujeme, když se nám to nelíbí a věděli přitom dobře, že my výpověď dát nemůžeme. Takže doktoři bydleli v suterénu. Každý jsme tam měli jednu cimru, společný záchod, společnou sprchu a společnou kuchyni. Bydlelo nás tam v tom sklepe pěť doktorských manželských párů. Ale mělo to i svou výhodu, protože jsem vstávala za deset minut sedm a přitom to stihla na oddělení, které bylo hned v patře.

Ale i tak to muselo být náročné sdílet takové malé prostory s tolika lidmi?

My jsme to tak nebrali. Byla tam příjemná parta. Starali jsme se o děčka kolegů, protože měli třeba dvě děti v jednom pokoji. Poté jsem šla do Přerova, kde jsem zvládla první atestaci a začala pracovat na obvodě, manžel tam vyhrál konkurz jako okresní odborník-neurolog. Potom se manželovi podařilo vyhrát konkurz do Břeclavi, to už jsme byli skoro doma.

Váš manžel byl také z Líšně?

Ano, my jsme oba z Líšně, dokonce ze stejné ulice, takže z Přerova bylo náročné jezdit do Brna každý týden, ale z Břeclavi to bylo skoro za rohem, což bylo fajn.

Navíc Přerov, to je Haná. Tam byli doktoři z univerzity olomoucké, my jsme byli z brněnské. A v Břeclavi to bylo všechno z Brna. Všichni jsme se tam znali z fakulty. V Břeclavi byl soubor Břeclavan a kamarád tam dělal primáše, doktor Kobzík. Druhý kamarád dělal cimbalisty. Navíc ta báječná skupina dětí. Já jsem hrozně ráda chodila do jesliček, protože ty jeslový děcka byly takový mileny. To jsou rozkošné historie. A některá kůzlátka jsem vyšetřovala jenom na klíně. Když jsem přišla unavená a mrzutá do práce, tak sestra už věděla, že mi musí vytáhnout z čekárny nějaký milovaný, to jsem si vzala na klín a všechno bylo zase dobré. Je to moc hezká práce dělat s dětmi, ale je to i smutné. Taky mi umíralo děcko na nádor. Chodila jsem píchat třikrát denně morfium, což bylo hrozné. Ona pak měla metastázi, oslepla. „To bolí, ty injekce,“ říkala. A já jsem říkala: „To je proto, abys viděla, víš, to je lék na ty oči.“ „A kdy už budu vidět,“ odpověděla ona. A teď odhadněte, jak dlouho to bude trvat, než umře. „Budou vidět na hody?“ ptala se. Říkám jí: „Na hody, to je brzo, to ještě ne, ale stromeček už uvidíš.“ Umřela na Mikuláše, tak ten stromeček už viděla.

Kolik té holčičce bylo?

Má panenka chodila do čtvrté obecné. Měla napřed amputovanou nožičku kvůli nádoru. To je smutné, ale měla jsem s mýma drahouškama i veselé historky.

Jak fungovalo zdravotnictví, bylo to stejné jako dnes, nebo to bylo výrazně jiné?

Nevím, měli jsme k těm rodinám velice intimní vztah. Museli jsme mít do jednoho měsíce zachycený dítě po porodu. Když se nám nedostalo do ordinace třeba pro špatné počasí, tak jsme šli na tzv. zvačku. Šli jsme do rodiny, takže jsme ty familie znali. Chodili jsme na návštěvy a já jsem byla dožraná, když volali pohotovost, protože to jsou moje děti a ten doktor jim napsal něco, co já bych jim nebyla dala. To byl takový náš intimní vztah.

Zaváděla jsem v Břeclavi alergologickou poradnu?

Znala jsem ještě tady ty starý doktory. V Brně tady byl pan asistent Říční, ten dělal alergologii v dětské nemocnici. Já jsem ještě z doby, kdy alergologie začínala. Lidi tam tak často neumírají, jako když člověk pracuje třeba na ambulanci. Doktor se taky většinou vyhne krvi a nepěkným zraněním.

Po roce 1976 neměli obsazeno místo dorostového lékaře, protože to nikdo nechtěl dělat, však víte, jací jste drahoušci. A tak ředitel povídal: „Podívej se, furt

chceš nějakou atestaci dělat, tak půjdeš dělat dorost, tam se můžeš atestovat.“ Tak já jsem musela pustit můj obvod, moje děti, moje jesličky a školky a teď jsem dostala gympl, průmyslovku a učně.

Jesličky

Fotografie z mládí

Tvrdá realita?

Ano, suchá realita, ale taky to šlo.

Jak jsem už řekla, vztahy mezi doktory a pacienty byly velice intimní a já vím, že v dnešní době je přístup pacientů k doktorům velmi rozdílný, lidé si této profese neváží tak jako dřív.

Já vím, že tenkrát byla akce, kdy jsme dostávali Intal (drahý lék) pro děti s inhalační alergií. Dostávali jsme ho zadarmo, nešlo nám to na účet, měli jsme ho jenom pro určitý počet pacientů a vše muselo být zaznamenáno v kartě. Nabízela jsem ho nějaké matce a ona řekla: „Ne, my tu chemii žádnou nechceme.“ A já říkám: „Tak mi to vraťte. To není jenom tak. Jedna tableta stojí osm korun.“ Tenkrát stál rohlík 30 halířů a tu tabletku měl brát 3x denně, proto jsem řekla: „Vraťte mi to, to je drahý špás a já to dám jiným.“ „Kolik že to stojí?“ zeptala se. „8 korun jedna tableta,“ odpověděla jsem. „Tak nám to dejte, když to bylo drahý...“ Tak jsme to občas šidili, když jsme řekli, že je to drahé. Ale ten Intal byl, to je fakt.

Vy jste říkala, že jste žila tady v Líšni už jako dítě, ale pak jste odešla z Líšně pryč. Kvůli studiu?

Ne, až po studiu jsem odešla za prací. Do Brna jsem se ale vrátila, to mi bylo čtyřicet.

Vybavujete si nějaké líšeňské osobnosti?

Pan řídící Elpl, to byl líšeňský řídící učitel, varhaník, spisovatel. Psal pohádky a jeho syn inženýr Mirek Elpl byl členem moravských spisovatelů. Napsal Důl u Veselého rytířstva, Jaro v Jevíčku. Pan doktor Holz, to byla líšeňská osobnost. Před ním tady byl jenom ranhojič, takže se stal prvním doktorem v Líšni. Původně prý jeho rodiče chtěli, aby studoval na kněze, ale on nechtěl, tak šel prostě za své peníze studovat do Vídně. Ale nevím, jestli je to pravda. Byl velice vážený. V domě, který patřil Holzům, je teď RC Pastelka. A v tomto domě ordinoval. Na celou Líšeň tu byl sám, protože byla ještě malá. A za první republiky začal pan doktor Poláček, ten měl dům hned vedle. Z Prahy pak přišel pan doktor Hladík, tak jsme tu měli už dva doktory. Po válce ještě přibyl pan doktor Kučera jako dětský lékař. A tak se to tu pomalu rozrůstalo.

Jaká byla situace ohledně očkování?

Panenko, první očkování, které bylo povinné, bylo proti pravým neštovicím. Proti záškrtu se očkovalo až po válce, protože za války ještě děcka záškrt měla. Černý kašel se taky očkoval až po válce a největší objev bylo očkování proti dětské obrně. Já jsem ještě zažila děcka, která prodělala dětskou obrnu. Nejhůř na tom byly takové ty průbojné děti. Protože ty, které se chtěly ulít ze školy, zalehly doma do postele a nějakým způsobem se z toho dostaly, ale taková ta akční děcka, sportovci a podobní, ti překonali první fázi a ten virus se pak projevil tvrdým postižením.

Jaká byla za komunismu tady v Líšni situace věřících?

Ze začátku to nebylo tak zlé. My jsme ještě v první ročníku gymnázia, to bylo v roce 1953, měli náboženství. Bylo nepovinné, ale mohli jsme se do něho hlásit a vyučoval nás pan doktor Voda. To byl nesmírně inteligentní pán. Kluci, kteří nebyli katolíci, se ho vždycky ptali: „Můžeme tady zůstat, pane doktore?“ Cokoli jsme se zeptali, zodpověděl hned, nebo řekl: „No, příště, musím to vyhledat.“ Nikdy neodpověděl napůl. Byl to velice noblesní pán. Potom ale postupně náboženství zrušili. Velebné sestry vyhnali hned v padesátém roce ze škol.

Jak to probíhalo?

Jak ti to mám děvče drahý říct? Žádný problém, ale napsali ti do posudků „chodí do kostela“. Takže třeba v Břeclavi to bylo tak, že jedni jezdili do Hodonína do kostela a z Hodonína jezdili do kostela do Břeclavi. Učitelé na

pedagogickou fakultu vůbec nemohli jít, kdyby měli v posudku něco takového napsané. Dokonce po nich chtěli, aby vystoupili z církve, pokud chtěli jít studovat. Bylo to před naší promoci v roce 1961, když se objevila fáma, že nám budou dávat před promoci podepsat papír, že vystupujeme z církve. Měli jsme spolužáka, takovou „držtičku“ a ten říká: „Vy jste blbý holky... A kdo je ministrem zdravotnictví? No přece farář monsignor Josef Plojhar, tak co se bojíte? Jak po vás můžou chtít, abyste vystoupily z církve, když ministrem je farář!“ Tak jsme se uklidnily. Někdy to byla sranda a někdy to byla válka nervů.

Jak probíhaly maturitní zkoušky?

Za nás zpravidla kantoři řekli: „Pokud jsme vás nenechali propadnout do teď, tak u maturity to neuděláme. To bychom si podepsali sami sobě špatné vysvědčení.“ Což je pravda. Tenkrát taky, když jsme si vybírali vysokou školu, tak náš třídní profesor, doktor Dokoupil, byl hned odvázaný, když si člověk vybral nějakou školu, která se mu pro daného studenta nejevila jako správná.

Z jakých předmětů se maturovalo?

Povinná byla čeština, ruština, matematika a mezi volitelné předměty patřil dějepis, zeměpis, chemie, fyzika a biologie. Za celé tři roky však biologie nebyla, pouze první ročník mineralogie, pak už nic. Ti, kteří chtěli odmaturovat z biologie, museli na doučování. Každý si vybral jednu otázku a tu nám schovali pod krepku klobouku, protože my jsme si tahali otázky z klobouku. A hlavně bylo jasné, že do nás nenahustí všechny vědomosti z biologie, když jsme ji ani neměli. U přijímaček na medicínu to byl úplný konec. My jsme totiž neměli ani latinu. A hlavně medicína je obor, ve kterém se člověk musí stále vzdělávat. Je pravda, že už se mi smějí, když řeknu nějaký můj medicínský plk. Syn je taky lékař a vnuk medicínu rovněž studuje, takže ti mě vždy opraví.

Co následovalo po střední škole?

Šly jsme na vysokou a tam jsme se snažily už na fakultě rodit, abychom za prvé na promoci už byly štíhlé a za druhé, abychom nenastupovaly do práce a nešly hned na mateřskou, protože to nemá žádný primář rád. Jedna kolegyně to přehnala, rodila už ve druhém ročníku, takže těhotná šla ke zkoušce z chemie a pan profesor Vágner, to byl takový noblesní pán, vědělo se o něm, že nerad zkouší dívky, že je z toho nervózní, no a těhotnou, to už byl úplný konec. Zkoušení probíhalo a pan profesor byl stále nervózní, kdy už přijde ta těhotná, když se zeptal, kdy už přijde, tak vlastně zjistil, že už tam dávno byla.

A jak jste potkala manžela?

Byl taky z Líšně. Byl o deset let starší. No ve třetím ročníku jsme spolu začali chodit a ve čtvrtém jsme se brali.

Víte něco o líšeňských kulturních spolcích?

Patřily k nim divadelní spolky Sokol, Dělnický dům, což byl jediný spolek, který fungoval za války. V Dělnickém domě se hrály operety. Tam hráli Českou píseň („Píseň česká slavně znívá, v chrámu Páně když se zpívá...“), kterou navštívil pan profesor Doležal s orchestrem a sestavil pro ni smíšený sbor. To byla velká sláva! Za komunistů tady byl divadelní spolek pod vedení ROH Zetoru, který hrál divadlo v Dělnickém domě.

Jak se změnila Líšeň?

Stará Líšeň se nezměnila vůbec, možná nějaké domy, které dřív nebývaly, jsou dnes na poschodí. Kde je Nová Líšeň, tam byla pole, zahrádky a vinohrady. Všude měli domy řemeslníci, sedláci, kováři, obuvníci atd.

Kde většina lidí pracovala?

Když měli pole, pracovali tam. Manželky pak chodily do Brna na „rynk“ (Zelný trh) a ostatní pracovali v řemeslnictví. Za komunistů se chodilo do Zetoru nebo do Langrovy továrny a ještě tu byla Kozlova pila.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Denisa Kostelková a Martina Němcová**

Theodor Vaněk Rudolf Kosík

Pan Theodor Vaněk je líšeňský rodák. Nejhezčí roky dětství a mládí prožil právě zde. Vystudoval optiku a jemnou mechaniku v Přerově. 27 let pracoval u technologii lisování v brněnské Zbrojovce. 15 let závodně běhal 110 m překážek. V hale RH Praha zaběhl evropský halový rekord. V současnosti asi už desátým rokem píše kroniku. Do ní nashromáždil nebo osobně nafotil přes 500 mnohdy unikátních snímků. Při dlouhých zimních večerech zhotovuje trpytky pro lov dravých ryb.

Pan Rudolf Kosík je líšeňský patriot. Pracoval přes 40 let v Zetoru. V důchodu se snaží prožít co nejvíce času u Muchovy boudy. Nyní již není členem výboru Moravského rybářského svazu, ale pokračuje jako pokladník.

Co pro Vás Říčka znamená?

Byla a je pro nás vším. Pohybujeme se kolem ní přes sedmdesát let, takže víme o všech jejích proměnách a problémech.

Jaká byla Říčka očima pamětníků?

Poválečná Říčka byla plná vody, podemletých břehů, hlubokých tůní s hojností tečkovaných krasavců – pstruhů potočních. Dnes bohužel všechno toto chybí. Změnil se charakter toku, Říčka je zanesená, zabahněná, hluboké tůně nenajdete. Pstruzi tak ztratili podmínky pro přirozenou reprodukci, ke které potřebují kamenito-písčité dno a dostatečný průtok vody.

Svoje udělaly vrty v oblasti Kaprálova mlýna (podzemní rezervoár) a čerpadla pod Jelínkovým mlýnem a nad rybníkem Hornek. Za posledních 5 až 6 let výtok Říčky ze skály nad Kaprálovým mlýnem třikrát zcela vyschl. Netekla

z něj ani kapka vody, což se za sedmdesát let v minulosti nikdy nestalo.

Na toku Říčky původně nebyly rybníky, první se vybudoval v roce 1954 pod Hornekem, tzv. Nový rybník. Na místě všech rybníků byly nádherně kvetoucí louky plné kopretin a lučních květů. Byly koseny a udržovány, sem a tam se na nich pásly kravky. Byla to idyla, údolím vedla jen hrbolatá kamenitá cesta, asfaltka nebyla. Když jste před padesáti lety potkali člověka, znali jste ho jménem nebo alespoň od vidění a byl to Líšňák.

Pamatujeme náhony na všechny mlýny, kdy tam tekla voda a těch pstruhů v nich! Stačilo se opatrně přiblížit s prutem v ruce a lučním koníkem na háčku, na hladině zatřepetat a závěr byl jistý.

Dnes jsou patrná jen torza náhonů zarostlá křovím. Jediným náhonem, kterým teče voda je náhon na Svobodův mlýn, jenž v současnosti zarůstá křovinami. Je to jediný dnes funkční mlýn na Říčce, jen mlýnské kolo nahradila turbína.

Vodní plocha všech mlýnských náhonů vydala za třetinu vodní plochy vybudovaných rybníků. Rybníku u Muchovy boudy musela ustoupit chata Josefa Coufala (později dlouholetého předsedy našeho rybářského spolku). Dnes by stála asi 30 metrů od hráze zatopená vodou.

Rybník pod Hornekem

Pod Hádkem před napuštěním rybníka

Na co nejraději vzpomínáte?

Na ty krásné zahájené na pstruhové vodě (16.4.), kdy jsme se sešli na Muchově boudě se pstruhaři, které jsme potom třeba celý rok neviděli. Byl to pro nás skutečně svátek. Byli jsme tam ten den všichni. Vzpomínáme na tetinu Brzobohatou a její pověstné tvarůžky. Co na tom, že jsme třeba rybu nechytily (jen někteří „vopici“). Hospoda na Muchově boudě byla ten den naše. Dnes už nefunguje, jak by měla. Za to se z ní ozývá štěkot psů z chovatelské stanice. Kapraři svůj svátek nemají, protože se chytá celoročně a v určitých měsících jsou některé druhy ryb hájeny. V Říčce nebyli jen pstruzi, ale i množství raků a jiné zvěře.

Co vidíte jako problém na Říčce?

Skutečnou pohromou pro Říčku byl rok 1978 – 1. června, kdy z Kaprálova mlýna (patřil tehdy n. p. Klenoty), byly odhozeny kanystry s chemickým roztokem pro deratizaci a vypláchnuty do Říčky. Otrava v délce asi 3 km zabila tisíce nádherných pstruhů, raků a všeho co v Říčce žilo. Říčka se už z toho nikdy nevzpamatovala.

Dnes údolím Říčky táhnou stovky, ba tisíce lidí. Civilizace se zastavit nedá. Neukáznění turisté, rodiny s dětma a desítky svištících kol mnohdy bezohledných cyklistů. Nic proto tomu, ale nechci domyslet, jak to bude vypadat po výstavbě dalších blízkých sídlišť. Vidět tak Říčku za dalších padesát let! To hezčí na Říčce už bylo.

Pan Vaněk, běh 110 metrů překážek

Pan Vaněk na rybách

Jak vypadá rybaření dnes?

V současném revíru Říčka 1 a 2 hospodaří Rybářský spolek Brno 4. Má 2 300 členů včetně mládeže. Obhospodařuje vodu pstruhovou a mimo pstruhovou (rybník Kadlec a Pod Hrádkem). Spolek má sedmičlenný výbor, do kterého jsme s panem Kosíkem po čtyřiceti letech již nekandidovali. Jsou na to mladší. Organizace vlastní líheň pstruhů, která se nachází pod hrází rybníka Hádek. Produkuje pstruha obecného a ostroretku stěhovavou. Problematika odchovu začíná být riziková. Naštěstí na produkci líhně nejsme závislí. Na pstruhovou Říčku se každoročně vysazuje 2 500 ks pstruha obecného, ale odchytává se jen zlomek z toho počtu. Pstruzi nemají potravní podmínky, úkryt a svoje udělají i volavky. Na potok chodí lovit jen pan Kosík, a to jen z nostalgie, né, že by tam šel pro rybu. Dříve se lovil 4 pstruzi na docházku k vodě, nyní jen tři

a docházky jsou omezeny na 3 dny v kalendářním týdnu. Kaprový revír je dosazován několikrát do roka, převážně rybami s lovnou mírou k všeobecné spokojenosti kaprařů.

Jaké největší ryby byly uloveny?

Voda pstruhová: 16. 4. 1989 – zahájena, pstruh potoční 73 cm, 3,6 kg, rybník u Mušky. Lovec Jan Mala z Brna-Bystrce, naprostý začátečník, poprvé na pstruzích.

Voda mimo pstruhová: 23. 8. 1999 – sumec 210 cm, 52 kg, rybník Kadlec. Lovec Rudolf Janda z Líšně.

Zatímco pstruh bude sotva kdy překonán, sumci jsou na rybnících ještě větší. Kdo jednou v dětství rybařil, zůstává tomuto koníčku věrný až do stáří. Já osobně jsem měl pauzu jen v době, kdy jsem závodně běhal 110 m překážek za brněnskou Zbrojovku, Duklu Praha a národní mužstvo. To jsem se dostával k vodě jen výjimečně. Dnešní generace dětí má zcela jiné zájmy. A to je škoda. K rybařině je to netáhne.

Měl jsem možnost lovit ryby v Kanadě, na Novém Zélandu, Skotsku, Bosně, Skandinávii. Svoji rybu jsem se pokoušel ulovit s menším, či větším úspěchem také v Americe, na Havaji, v Albánii. To byly už ale více cesty za poznáním než za rybami. Na naši Říčku jsem se ale vždy vracel rád.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Hana Švestková**

Mgr. Helena Vrchotová

Paní Helena Vrchotová je výraznou osobností líšeňského folklóru. Je spojena zejména s Národopisným souborem Líšňáci a Líšňáček, ve kterém působí dodnes. Děti jsou pro ni celoživotní radostí. Celý život působí jako paní učitelka v základní a mateřské škole

Můžete nám povědět něco o začátcích Líšňáčku?

V roce 1991 byl založen paní Knechtovou „Dětský národopisný soubor Líšňáček“, která jej později přejmenovala na Škrošničku. Když jsem se po čase souboru ujala jako vedoucí já, tak jsem se vrátila ke starému názvu Líšňáček. V Líšňáčku vedu tři sekce, děti od 3 do 7 roků, děti od 7 do 12 roků a mládež od 10 do 18 roků nebo podle toho, jak jsou děti šikovné. V 18 letech by děti měly přecházet do velkého, dospělého souboru Líšňáci. Tento soubor má svou cimbalovou muziku. Vedoucím je Tomáš Knecht, takže je vidět, že se tradice v Líšni udržuje.

Odkud berete podklady k tomu, co Vaše děti učíte?

Spoustu materiálu jsme převzali od Františka Bartoše, který sbíral lidovou slovesnost z celé republiky. Jeho sbírky obsahují lidové písničky, říkadla, popěvky, pohádky apod. Ve sbornících jsou i písničky z Líšně a je jich opravdu hodně.

Osobou, která také významně spolupracovala s Líšní, byla moravská folkloristka paní Zdeňka Jelínková, jezdila po dědinách a hledala slovesnost a ráz dědin. Sbírala poznatky také v Líšni po starousedlících, různé nápěvy, hry, písničky a tance. O Líšni sestavila čtyři sešity, které rozdělila na jaro, na věci kolem nás, na říkadla u maminky, o rodině a různé popěvky. Takže materiálu o Líšni je hodně, vše je uloženo v Etnografickém ústavu Moravského zemského muzea.

Další, kdo se velkou mírou zapsal do sbírek, byl líšeňský rodák František Svoboda. Sepsal a popsal 70 tanců, popěvek, písniček a z těchto pokladů čerpají soubory z Líšně.

Můžete nám říct, jaká máte pásma a něco málo o nich?

Máme pásmo „Řemesla“, kde malí i velcí tanečníci napodobují kováře, ševce, dráteníky a jiné profese, „Pijácké“, to se sousedi baví v hospodě při tancovačkách, „Regrúti“, soubor předvádí vojenské tance, „Dupavá mazurka“, „Líšeňská mozeka“, „Líšeňská hymna“, „Aj za našó Rájó“, „Ve mlýně“, „Na školu“, „Na rynku“, „Na konopke,“ a plno dalších. Do každého pásma vkládáme popěvky, básničky, tanečky. Oblíbeným dětským tancem je „Vrabec a sékorka“ nebo „Ptačí svarba“. Děti představují ptáky, předvádí, jak skáče vrabec, jak poskakuje sýkorka, jak si vykračují ostatní ptáci. Momentálně nacvičujeme pásmo „U rybníka“ a „Pletla jsem“. Ve všech pásmech předvádíme zvyky, nářečí, zkoušíme si povídat s dětmi po líšeňsku, takže se snažíme, aby toto naše bohatství nezaniklo. Je to dědictví minulých generací, které by se určitě mělo dochovat a předávat dál.

Kolik dětí do Vašich národopisných souborů chodí a jak se další lidé zapojují do jejich vedení?

Zpočátku, když Líšňáček vedla paní Knechtová, chodilo kolem 15–20 dětí, trošku starší (od druhé do šesté třídy), časem se přidávaly i ty mladší. V současné době je v Líšňáčku kolem 40 dětí, každým rokem se počet mění.

Zakladatel souboru v Líšni, byl pan František Svoboda a potom přicházeli další. Pokračovatelé byli pan Valoušek, paní Navrátilová, pan Knecht a po něm převzal celý soubor pan Josef Trávníček, který byl učitelem na Gymnáziu Brno, Křenová. Pan Josef Trávníček udržoval tento folklór v rozmezí Líšně, ale bohužel před dvěma lety podlehl těžké nemoci. Snažíme se následovat jeho tradici a soubor udržet i nadále. V dnešní době je vedoucím pan Tomáš Klusák.

S kroji nám pomáhá pan Jiří Hemelík. Než odešel pan Josef Trávníček na věčnost, bývávalo raritou celého našeho souboru to, že nám tito „dva páni kluci“, Trávníček a Hemelík, žehlili kroje. Kroje v Líšni se žehlí za mokra, pšeničným škrobem a boraxem. Vyžehlení jedné sukně zabere až 90 minut a jedna tanečnice při slavnostech má na sobě 4–5 bílých sukní.

Jak vypadá Váš rok?

Po celý rok má soubor co dělat. V lednu, únoru a na začátku jara se snažíme s dětmi nacvičovat. V dalších měsících se také nacvičuje a chytáme se na různá vystoupení. Na začátku dubna vyjíždí soubor do Havlíčkova Brodu. Jedeme tam tancovat k 10. výročí Kalamajky, což je také dětský národopisný soubor z Vysočiny. S Líšňáčkem jezdíme do Maďarska, kde spolupracujeme s místním souborem. Letos přijedou naši maďarští kamarádi na týden za námi do Líšně. My je ubytujeme v našich rodinách a naplánujeme pro ně program.

Cestujeme do Kesckemetu, což je vyhlášené město mezinárodního folklórního festivalu. V roce 2016 se festivalu zúčastnilo jedenáct zemí. Děti jsou ubytované v maďarských rodinách a tyto se o ně starají.

Kolem 20. května v Líšni bývají „Svobodovy a Trávníčkovy slavnosti“, to je většinou „dospělácká“ záležitost, ale i dětská sekce se slavnosti zúčastní. Zveme si sem národopisné soubory z dalších částí naší vlasti. Byl zde Bítešan, Vysočan, Vrčka ze Šlapanic, Luhačivické zálesí, Bystrouška, Komiňáček, tanečníci z Ochozu, Májíček a další.

Mezinárodní návštěvy souborů zní velmi zajímavě. Jak často vyjíždíte do zahraničí?

Do zahraničí vyjíždíme na pozvání a podle zájmu tanečníků. Navštívili jsme Rakousko, Německo, Slovensko, Maďarsko, Polsko. Dospělý soubor byl i v Holandsku a Dánsku. Zapojili jsme se do mezinárodního festivalu, který propojoval pět států - Českou republiku, Polsko, Německo, Rakousko a Slovensko, každý rok se vyjíždělo do jiného státu. Projekt zařadila paní Vorlová, zakladatelka festivalu „Mosty mezi městy“. V tomto projektu pokračujeme - nyní již na v teple na výstavišti v pavilonu F.

Jaké akce se konají v létě?

Národopisné přehlídky „Brněnsko tančí a zpívá“, kdy se sejdou skoro všechny dospělé a dětské soubory z Brněnska na jednom místě, tento rok to bude na Moravském náměstí – Brno je vyhlášeno folklórním městem. Spolupracuji s Mezinárodním folklórním festivalem Brno, zde jsou pozvané soubory z různých zemí, např. z Francie, Slovenska, Maďarska či Makedonie. V tomto roce přijedou do Líšně skupiny z Indie, Slovenska, Německa a samozřejmě z naší vlasti.

První sobotu v září bývá v Líšni velká slavnost, jsou to „Líšeňské hody“. Na tyto hody se stárci i chasa připravují půl roku dopředu, musí se nacvičit beseda buď

moravská nebo česká, stárkovské sólo.

Dětský folklorní den v Líšni „Aj za našó Rájó“, den všech dětí z Líšňáčku a zvaných souborů. Zde se děti setkávají s kamarády z jiných souborů.

Každým rokem jezdíme do Přibyslavi na přehlídku dětských souborů z celé republiky. Soubory předvádí svá umění a děti poznávají různé regiony a jejich odlišnosti.

Vyvrcholením dětského souboru jsou vánoční koncerty, kde nás doprovází Cimbálová muzika Líšňáci. Vždy 26. prosince máme vánoční koncert v kostele sv. Jiljí. Jako host je soubor Stará Líšeň.

To jsou asi ty hlavní věci, které s dětmi absolvujeme. Během roku mají děti různá vystoupení na vernisážích, v domovech důchodců, na schůzích a narozeninách. V říjnu jsme pozvaní potěšit - Svátek seniorů. Další vystoupení - Den matek v Líšni, do Bílovic na dětské hody, akademie Sokola a ještě plno jiných akcí. Myslím si, že během roku se všechny děti zúčastní alespoň deseti vystoupení.

U Kostelíčku

S dětmi

Popište nám, jak se lidé na hody oblékají?

V Líšni se dochoval autentický kroj, který se stále udržuje.

Při slavnostních chvílích se dívky a ženy oblékají do svátečního kroje, do rukávčů, brokátů, mušelínek, na hlavách tyrol. Svobodná děvčata si na hody nechají uvázat motáč, což je úvaz s pomněnkovou korunkou a červeným stárkovským šátkem. Chlapci a muži se také svátečně obléknou

do bílých vyšíváných košil, černých kalhot, červené kordule a na hlavě nesmí chybět černý klobouk s voničkou. Podobně se také oblékají děti. Děti mají také pracovní kroj, který je pohodlnější a praktičtější.

Tyrol je červený kytičkovaný šátek, mají jej na hlavě děvčata. Stárky mají na hlavách učesaný motáč plný ozdob, jdou jako nekorunované královny. Sukně mušelínky si děvčata oblékala večer na hodovou zábavu a na méně slavnostní příležitosti. Když se z mládence stane stárek, má na klobouku ozdobu z rozmarýnů. Rozmarýnů jsou tři pruty a na každém z nich jsou uvázané tři červené mašličky. První stárek má právo celé hody řídit, ale musí si u starosty dohodnout povolení hodů a v kostele požehnaní.

Povíte nám něco o své kariéře?

Ještě coby malá holka jsem se toužila se stát paní učitelkou v mateřské škole. Toto přání se mně splnilo, když jsem absolvovala studium gymnázia a nástavby pedagogické školy. Po roce praxe v MŠ jsem začala studovat vysokou školu, obor předškolní pedagogika a speciální pedagogika ukončenou magisterským titulem. V roce 1986 jsem byla jmenovaná ředitelkou mateřské školy, v roce 2000 jsem začala učit na ZŠ a MŠ Brno, Horníkova jako učitelka 1. stupně. Od roku 2010 jsem se vrátila k předškolním dětem do MŠ Poláčkova. Učení, folklór a děti jsou moje srdcové záležitosti. Svoje poznatky o tancování, tradicích a folklóru předávám dále mladší generaci. Víím, že děti tyhle tance, popěvky, zpěv a taneční hry mají moc rády.

Vidíme, že máte s sebou CD Líšňáčku, řeknete nám o tom něco?

V roce 2016 oslavil Líšňáček 35. výročí a k této příležitosti jsme za podpory MČ Brno-Líšeň vydali CD „Jaro, Léto, Podzim, Zima“. A také za pomoci rodičů se nám podařilo vydat kalendář na rok 2017 s fotkami našich dětí.

Líšňáček již před 15 lety vydal své první CD „Líšeňské koledy“ pod rozhlasovým studiem na Smetanové ulici.

Myslím si, že rodiče mají velký přehled o tom, co děláme a jak to děláme. Děkuji všem, kteří do Líšňáčku svoje děti přivedli a kteří s námi spolupracují. Musím poděkovat také své rodině, která toleruje, že hodně volného času věnuji této mé zálibě.

Můžete nám říci něco podrobnějšího o tancích, které tancujete?

Jména našich nacvičených tanců jsou Kuničke, Réduvák, Hotařská, Dupák, Latovák, Hulán, Figurke, Špacír polka, Dupavá mazurka, Líšeňský čardáš,

Vénešná, pásmo Regrůti (se skládá z pěti tanců a písniček), Naša Líšeň - je naše hymna, Líšeňská šenkýřka, Líšeňská mozeka, je jich opravdu hodně.

Tance, které se dříve tancovaly na různých plesech, bálech nebo merendách byly kolové, což znamená, že se tancovaly pouze v kolech. V době kdy jsem byla uměleckou vedoucí souboru Líšňáci jsem tyto tance zpracovávala, přidávala jsem tam různé řady, proplítačky, diagonály, řezanky, přeskoky a další prvky, aby se tancování lidem líbilo a bylo na tanečníky pěkné podívání. Snažím se, aby byly tance poutavé hlavně pro lidi, ale aby i tradice tanců byla dodržena. V Líšni máme třeba hladkou a skočnou polku, obkročák, valčík hladký a vyšlapávaný. Vyšlapávaný valčík je tanec královský - vznešený tanec, takže se ho snažíme zachovávat.

I náš kroj, ve kterém tancujeme, je honosný, široký, proto nemůžu na jeviště postavit sedm párů vedle sebe, musím je postavit tak, aby se sukně o sebe neotíraly a bylo na všechny dobře vidět.

Přidáváte nebo se snažíte obnovit nějaké další tradice v Líšni?

Asi před šesti roky se obnovila další tradice, která v Líšni bývávala „Pochovávaní basy“ na Ostatkách. Toto se obnovilo za podpory líšeňského divadla a Rodinného centra Pastelka. Celý program, průvod dal dohromady pan Trávníček s paní Dambrovskou. Na obnovení tradice Ostatků se zapojili divadelníci a dobrovolníci, kteří vyrobili masky a maškary. Průvod krojované chasy a maškarad má po Líšni obrovský ohlas.

Povíte nám něco o dalších spolcích v Líšni?

František Svoboda, zakladatel souboru i divadelního spolku, se říkálo Rozomiš, protože každý rozhovor, poučení končil slovem „rozomiš“. Že tady ten divadelní spolek kdysi existoval, vím z vyprávění své babičky.

Další spolek, který v Líšni působí, je soubor Stará Líšeň. Tento soubor přináší písničky, plkačky a povídání o Líšni.

Tradice udržují dobrovolníci, kteří nejsou nijak finančně ohodnoceni. Líšňáci do svých spolků v minulém roce přivítali nový ochotnický divadelní spolek Marvánek.

Tradice se v Líšni pořád udržují a udržovat budou, dokud se najdou nadšenci, kteří do celého úsilí dají svoje síly a elán. Myslím si, že tradice nezaniknou.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Tereza Hocková a Eliška Kinclová**

Růžena Žalkovská Eva Ondráčková

Paní Růžena Žalkovská celý život pracovala jako prodavačka. V důchodu se věnuje folklóru, který dříve jen sledovala a teď si jej užívá.

Jakou si Líšeň pamatujete, když jste byly malé?

Paní Ondráčková: Já jsem se do Líšně přistěhovala z Křenovic u Vyškova, když mi byly čtyři roky, protože otec zde dostal místo v továrně, tzv. Ostmarce (dnešní Zetor), tehdy tam fungovala výroba traktorů a ložisek. Já jsem tam pak chodila i na brigádu. Tatínek k místu dostal také byt na podnikové ubytovně, kde jsme bydleli společně s učni do mých dvaceti let. Trávili jsme spolu s učni hodně času, chodili jsme bruslit, lyžovat, plavat a do kina. Moc jsme se toho s nimi naučili. Ráda vzpomínám na pana Zouhara, sportovního vedoucího učňů. Absolvovali jsme s nimi i taneční, kde nás vybrali do jednoho tanečního souboru a s ním jsme jeli i do Polska a Rakouska.

Kde se nacházelo to učiliště?

Paní Ondráčková: Dnes je to místo rozparcelováno mezi různé firmy, ale je to nedaleko zastávky Zaoralova, naproti Zetoru. V každém bloku bydlela jedna rodina.

Jak to vypadalo kolem učiliště, byly tam vinice, sady?

Paní Ondráčková: Ano, i když vinice už příliš ne, spíše zahrádky a pole. Kolem nich jsme chodili do Líšně nebo na procházky. Jen když bylo po dešti, šli jsme po silnici, protože nic nejezdilo. Jednu zimu bylo tolik sněhu, že nám museli vojači udělat takový tunel, abychom se dostali do města, jinak se tam dostat nedalo.

Kolem učiliště byly zahrádky Líšňáků? Takže jste ještě zažily „babky Líšňáčky“, jak chodily se zeleninou na trh do Brna?

Paní Ondráčková: Líšňáčky chodily do města, ale také prodávaly výpěstky doma. Pamatuji u nás v ulici dvě paní, které sedávaly na schodku a nabízely, co vypěstovaly. Od nich jsme si kupovali zeleninu i ovoce.

Jak se tehdy dalo dostat do Brna?

Paní Žalkovská: Do konce války jezdil vlak „Karolinka“ a po válce tramvaj na nádraží, dnes je tam Depozitář TMB.

Paní Ondráčková: My jsme později jezdili na konečnou třináctky a pak jsme šli kaštanovou alejí domů na ubytovnu. Pak do Líšně jezdila ještě desítka, tak jsme chodili z druhé strany z kopce. To byla ještě stará trať přes Stránskou skálu.

Jak vypadalo tehdy Vaše školní vzdělávání?

Paní Žalkovská: Já jsem chodila do mateřské školky, do tzv. čapaly, kde nás učily velebné sestry, nacházela se v klášteře. Byla tam celkem tři oddělení, v každé třídě přes 40 dětí. V roce 1948 musely velebné sestry odejít. Bylo zrovna pololetí, když jsme se vrátili po prázdninách, už nás měl pan učitel Matoušek. Ročník jsme dochodili na Pohankové. Pak jsme se vrátili do budovy klášteřa, kde nás až do páté třídy učili učitelé a učitelky. Velebné sestry se už nevrátily.

Jak vzpomínáte na své tehdejší učitele?

Paní Žalkovská: Ne každá velebná sestra na nás byla vždy hodná, když jsme zlobili, tahala nás třeba za vlasy. Jiné na nás byly milé. Já si obecně nemůžu na učitele stěžovat, i když učitelé, kteří nás vyučovali po řádových sestrách, nás samozřejmě lákali do Pionýra. Něco nám o tom navykládali a my jsme to brali jako prestiž, když jsme se tam dostali. Byli jsme rádi.

Paní Ondráčková: Já ještě chodila do SSM.

Paní Žalkovská: To já ne. Já vycházela v osmé třídě, protože se zrušily čtyřleté měšťanky. Odtud jsem šla do učení do pletárny, protože jsem se nedostala na konzervatoř. Hlásily jsme se na housle dvě, ale místo měli jen pro jednu. Vzali nakonec tu druhou, protože byla žačkou profesora, který na té konzervatoři učil. Takže jsem na housle zanevřela a nehrála na ně třicet let.

Jak jste se k hraní na housle vrátila?

Paní Žalkovská: Potom, co mi zemřel manžel, jsem chodila hrávat s mými bratry, jeden hrál na harmoniku a druhý na housle. Jednou jsem od nich s těmi houslemi šla a uviděl mě pan Knecht. Přemluvil mě, abych s ním hrála ve folklórním souboru Líšňáci.

Paní Ondráčková: Moje dcery jsem také vedla k folklóru. Chtěla jsem, aby chodily také do Líšňáku, ale dcery odmítly. To mě velmi mrzelo, protože jsem folklór milovala. Sama jsem se patnáct let učila hrát na tahací harmoniku, zpočátku jsem byla menší než ona, vystupovala jsem na Dělnáku. Učil mě pan učitel Antoš a jeho manželka. V patnácti letech jsem s hraním skončila, znechutilo se mi a nemohla jsem hrát jen tak pro radost ani doma. Otec, když jsem nechtěla dále chodit do hudebky, harmoniku prodal.

Václavské hody 1957, v pozadí stará líšeňská radnice na nám. Karla IV.

Vystoupení NS Stará Líšeň

Jak vlastně chápete Líšeň? Jako svůj domov?

Paní Ondráčková: Já jsem se tady nenarodila a inklinuji spíše ke Křenovicím, svému rodišti.

Paní Žalkovská: Líšeň je moje rodiště a já na ni nedám dopustit. Hlavně tedy na starou Líšeň, i když už i tu novou Líšeň jsem vzala na milost. Spousta Líšňáků ze staré Líšně tvrdí, že se kvůli nové Líšni na tu starou zapomíná.

Jak to lidé vnímali, že vznikne nová Líšeň, sídliště?

Paní Žalkovská: Když se rozhodlo, že se tam bude stavět, vzala jsem to jako nutnost. Jinak bych to vnímala, kdybychom kvůli tomu přišli o pole nebo zahradu. My měli zahradu směrem na Mokrou-Horákov. Tu nám potom za-

bralo JZD. Manželova rodina ale měla pole Na pískách, to je tam, kde dnes stojí ZŠ Novolíšeňská. Název Na pískách znamená, že tam byla písčitá půda, která velmi rychle propouštěla vodu.

Paní Ondráčková: Manželovi rodiče měli Na pískách vinohrad, tak to oplakali, když o něj přišli. My mladí jsme ale ztrátu přivítali, protože jsme tam už nemuseli chodit.

Jako děti jsme do míst, kde je dnes sídliště, chodili na pajtl. Byly tam sady, kluci nás naučili lézt po stromech, trhali jsme třeba třešně za tričko. Nemohli jsme chodit s košíčkem, to by všem bylo jasné, kam jdeme. I tak nás z těch stromů hnali majitelé. Ale učni, co tam s námi byli, nás holky vždycky chránili. Hlídali a utíkali tak, abychom my holky stihly utéct a oni se honili s hlídači.

Jak vzpomínáte na Líšeň v 50. letech?

Paní Žalkovská: Já si pamatuji, jak jsem jednou na měšťance přišla do zámku Belcredi, my jsme tam měli klubovnu SSM a tam všude ničili a pálili historický nábytek, obrazy a rámy. Tedy všechno, co před tím nestačil nikdo odvézt nebo rozkrást. Ta zkáza a ničení krásných věcí mě úplně šokovala, pak už jsem na zámek nikdy nešla. Jinak se ale u nás doma moc o politice a procesech nemluvilo, já jsem také v té době byla pořád dost malá na to, abych podobné věci s rodiči probírala.

Paní Ondráčková: Naši pracovali v té době stále v továrně, dnešním Zetoru. Tatínek jezdil na služební cesty, maminka tam pracovala v kuchyni, vařila pro učně. Do Líšně jsme se příliš nedostali, nevěděli jsme ani, co se tam děje. Já jsem tam pouze chodila do školy a jako jediná ze tří sester do hudebky, jinak jsem byla doma.

Jaké změny prodělala Líšeň v 60. letech? Jak se tady vnímala květinová generace, Beatles, pražské jaro?

Paní Žalkovská: Žádné velké změny si nepamatuji. Pokračoval takový klidný venkovský život. Všichni bývalí sedláci, kteří tehdy byli v JZD, si spíš hleděli svého malého hospodářství za domem, chovali nějaké to zvířectvo. Já jsem se na začátku 60. let vdávala a měla prvního syna. Od roku 1963 jsem prodávala v obchodě. Nejdříve jsem pracovala rok a půl v mlékárně, pak měla druhého syna. Potom jsem pracovala asi pět nebo šest let na Šimáčkové, dnes je tam papírnictví. Od roku 1971 jsem byla zaměstnána v potravinách na náměstí, naproti kostelu, dnes je tam Brněnka. Na té budově jsou dodnes patrné stopy bojů z války.

Vzpomínám si na jeden zážitek ze sovětské okupace v r. 1968, to bylo, ještě když jsem pracovala na Šimáčkové, dříve se tomu, podle spolkové prodejny, která tady byla před válkou, říkalo Včela. Pracovala jsem od šesti do půl deváté. Normálně lidi brali třeba půlku chleba, ale jakmile přijeli Sověti, naráz chtěli chleby tři. A ty návaly lidí byly strašné, stála tam neustále fronta. Lidé nakupovali, měli strach. Trvalo asi týden, než se situace trochu uklidnila. Měli jsme tenkrát v obchodě pořád prázdné regály.

Ještě když jsem pracovala v mlékárně, to bylo po roce 1963, tak jsme nalévali mléko do padesátilitrových hrnců a z nich se nalévalo naběračkou zákazníkům do konviček. Tehdy se v takové mlékárně prodávalo jen několik málo druhů zboží, mléko, pečivo, máslo, sýry a nějaké oplatky, byla to taková specializace. Některé potraviny a suroviny, třeba kakao nebo kokos, byly jen na Velikonoce a Vánoce, jen trochu, takže byly hned pryč.

Jak tehdy vypadal podpultový prodej? A co nedostatkové zboží?

Paní Žalkovská: Výběr byl tehdy strašně omezený. Ode všeho, třeba kompotu, byl jeden, dva druhy. Třikrát týdně jsme dostávali 10 kg másla v klasických čtvrtkilových baleních, to se krájelo na osminky, aby vyšlo na všechny. Někdy přišlo máslo v pětadvacetikilových balících, tomu se říkalo ruské máslo, protože na obalu mělo popisky v azbuce. Ale odkud to vozili, nevím, říkalo se, že pocházelo z Finska nebo Norska. Když jsem pracovala v mlékárně, přišly nám třeba dvě krabičky sýrů po deseti kusech, ty byly hned pryč.

Kolik tu tehdy v Líšni bylo obchodů?

Paní Ondráčková: My měli v ulici prodejnu Najman, dnes je to na rohu ulice Šajnerova, dříve se tam říkalo U starého hřbitova. Na městečku byl naproti kostelu na Pohankové také obchod, říkalo se tam U Pešlů nebo U Frydrišků.

Když něco nebylo v jednom obchodě, mohli jste jít jinam, nebo třeba pan Najman od nás vždycky ochotně všechno sehnal. Na rohu Herbenovy a Šajnerové byla cukrárna Knapek, další cukrárna Rozprým byla naproti sokolovny. Do cukráren jsme si chodili kupovat mýdélko za dvacet haléřů, šumák nebo tzv. placku.

Paní Žalkovská: Tehdy byl v každé ulici nějaký obchod. Lidi chodili mezi nimi a v každém prodávali něco jiného.

Vzpomenete si ještě na přidělový systém?

Paní Ondráčková: Já vím, že to bylo.

Paní Žalkovská: Já mám někde doma i lístky. Lístky byly na maso, salám, cukr, sádlo atd. My jsme chodili nakupovat na roh Trnkové a Fučíkové, stál tam rohový dům, ve kterém byl obchod. Paní prodavačka nám stříhala ty lístky a vždycky na konci nákupu nám dala od každé sladkosti pár do kornoutu a řekla: „To máte bez lístku.“ Ještě za války a rok či dva po válce se sádlo a kůže po zabíjačce odevzdávalo státu. Také vejce, když měl někdo větší chov, musel odevzdávat. Lístky byly myslím do r. 1953, pak byla měnová reforma.

Co říkali Vaši rodiče na měnovou reformu?

Paní Žalkovská: To si moc nepamatuji. Ale vzpomínám si na jednu paní, která celá zoufalá chodila po Líšni a strašně plakala, že celý život šetřila, chodila v roztrhaných šatech a teď o všechno přišla. Bylo to hrozné.

Jak vypadal společenský život v Líšni?

Paní Žalkovská: Já jsem v roce 1957, to mi bylo 17 let, stárkovala na hody. Hody tehdy pořádali hasiči. Byly tu i další spolky a organizace, např. tělovýchovná jednota, včelaři, rybáři, zahrádkáři, svaz československo-sovětského přátelství, KSČ. Pořádaly se plesy a zábavy. Stará hasička bývala tam, kde je dnes Charlie Centrum. Býval zde i rybník, původní líšeňská radnice, bylo to podlouhlé stavení, kde fungovala i restaurace U Válků. Po zbourání radnice postavili prodejnu potravin. Před radnicí bylo prostranství, kde se na hody stavěla mája, po jejím zboření jsme měli máju přenosnou a dala se jen doprostřed ulice.

Kolem osmašedesátého roku hody převzali lidovci, ale potom za normalizace tradice hodů upadla, nakonec už ani nekonaly, obnoveny byly až v polovině osmdesátých let. Po roce osmdesát devět se pak hody rozjely ve velkém.

Kam se v Líšni chodilo v zimě sáňkovat?

Paní Žalkovská: Auta žádná nebyla, a tak se dalo sáňkovat nebo i bruslit na silnici. Auto projelo jednou za den tam a večer zpátky. Jezdily jen povozy. Sáňkovalo se na dnešní ulici Štítného nebo v Mariánském údolí. Z Podolí do Ochoze jezdívali pro klády s koňmi. Měli povoz, když jeli prázdní tam, my na ně čekali, aby nás vyvezli nahoru a my pak mohli sjet celý kopec dolů. Paní Ondráčková: My jsme sáňkovali na našem kopci, tedy z Neklže dolů.

Jak to bylo v Líšni v létě s koupáním?

Paní Žalkovská: V Mariánském údolí bylo koupaliště. Tam, kde je dnes pod

břízami restaurace, stával mlýn pana Perníkáře. Jeho chytlo mlýnské kolo a pochroumalo mu ruku a nohu, proto seděl na pokladně koupaliště. Rybníky tehdy nebyly, ty vznikaly až kolem 60. roku. První se stavěl rybník u Muchovy boudy, následoval první rybník a na konec prostřední rybník.

Potom se definitivně zrušil mlýn, panu Perníkovi sebrali i koupaliště. Chvilu to vedl národní výbor, ale koupaliště chátralo, a tak ho v druhé polovině sedmdesátých let postupně zasypávali. Vozily se tam všechny možné odpadky z okolí, začaly kvasit, strašně to zapáchalo, tak se muselo vše znovu vybagrovat a odvézt jinam.

Paní Ondráčková: Když přijeli Brňáci, komu se nechtělo jet dál, vykoupal se v koupališti na začátku Mariánského údolí. My jsme se ale choďovali koupat do Stříbrného rybníčku, jak jsme mu říkali, pod Hornek.

Jak probíhalo budování amfiteátru pro komunistické sjezdy v Mariánském údolí?

Paní Žalkovská: Pořádaly se brigády z fabrik, pořád se vozily trámy, beton. Jediné dobré na tom bylo, že vždycky, když byla nějaká slavnost, se opravila silnice.

Paní Ondráčková: Oni tehdy jezdili tou cestou od restaurace U Raka nahoru. To byla hlavní příjezdová cesta.

Jak vypadal amfiteátr po vybudování?

Paní Žalkovská: Bylo tam hlavní pódium, dvě vedlejší pódia, atrakce pro děti. Vystupovali zde několikrát i Alexandrovci, donští kozáci, černomořští námořníci a samozřejmě české soubory. U hlavního pódia seděli všichni funkcionáři, tam probíhala nejvíce oficiální část programu, obsluhovaly tam slečny v líšeňských krojích. To byly většinou ženy ze Svazu žen, které měly doma kroje třeba po babičce, nebo si ho od někoho půjčily. Dodnes spousta lidí, kteří dělají folklór, má doma kroj po příbuzných.

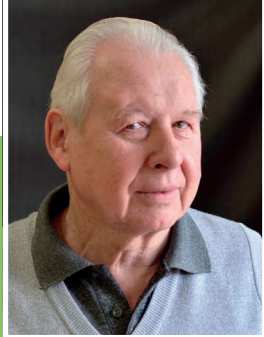
Paní Ondráčková: Já mám třeba dodnes doma brokátovou sukni s růžemi. Šla jsem v ní před pár lety cestu starých líšeňských trhovyň. Oblékly jsme se do krojů a šly jsme po trase té staré cesty do Brna.

Jak vypadal rok 1989 v Líšni?

Paní Žalkovská: Já si zase pamatuji z obchodu, kde jsem pracovala, že lidé hodně nakupovali. Ne tak jako v roce 1968, ale rozhodně více. Jinak těch událostí jsem se neúčastnila.

Paní Ondráčková: To já jsem byla u toho, když vznikalo Občanské fórum v tehdejším kině, dříve Sokolovně, na Holzové ulici. Víím, že se tam střídali řečníci, ale detaily si už nepamatují.

**AKADEMIA Gymnázium, Základní škola a Mateřská škola
Mgr. Petr Hřebačka, Ph.D.**

Václav Zouhar

Pan Václav Zouhar je líšeňský rodák, který se celý život věnuje včelaření. Je to jeho práce, koníček i záliba. Je letitý člen Včelařského spolku v Líšni.

Jak jste se ke včelaření dostal?

Dědeček i tatínek byli včelaři, včely mě provázely od dětství. Narodil jsem se v Líšni v roce 1944. Do mateřské školy – čapaly jsem chodil do kláštera, v té době tam ještě působily řádové sestry. Dnes v budově kláštera sídlí Střední zdravotnická škola Evangelické akademie. Základní školu jsem absolvoval na Pohankově ulici. Když jsem chodil do 6. třídy, pořádal Včelařský spolek v Líšni družstevní školu práce, přednášky se konaly na staré líšeňské radnici, stála na náměstí Karla IV. v místě, kde dnes stojí Charlie centrum. Na přednášky jsem chodil se spolužákem, jehož rodina se také věnovala včelaření, byli jsme tam dva kluci mezi dospělými.

Po ukončení základní školy jsem absolvoval Střední odborné učiliště včelařské v Nasavrkách u Chrudimi, jedinou včelařskou školu pro Čechy a Moravu. Po ukončení školy jsem nastoupil do podniku Státní rybářství v Benešově u Prahy, který měl včelařské hospodářství s počtem včelstev 1.200. Zde jsem pracoval tři roky. Po ukončení vojenské služby jsem se vrátil do Líšně a přijal místo včelaře u Státních lesů na Vyškovsku, kde jsem pracovala 20 roků. Ze zdravotních důvodů jsem práci včelaře ukončil a pořídil jsem si několik vlastních včelstev.

Je těžké se „včelařsky“ zařídit?

Dneska to tak těžké není, ale finančně náročné to je. Začínající včelař si musí zajistit místo, kde bude včely chovat. Musíte pamatovat na sousedy, ne každý je ochotný mít v sousedství včely. Nyní se začínají včelstva umísťovat i ve měs-

tech na střechách budov i v Brno má takové případy. Rovněž je třeba brát zřetel na pastevní podmínky, aby včely měly zdroj potravy.

Vidíte rozdíl ve financování včelařství v době, kdy jste začínal a dnešní dobou?

Dříve si včelaři vyráběli potřebné věci sami nebo za pomoci řemeslníků. Dnes se dá vše pro chov včel koupit ve včelařských potřebách. Pro med jako hodnotnou potravinu jsou stanovena přísná hygienická opatření. Potřebné nerezové vybavení je finančně náročné. Dříve medomet, zařízení, ve kterém se odstředí med z pláství, byl z pocínovaného plechu na ruční pohon v ceně asi 500 Kčs, dnes je nerezový na elektrický pohon asi za 20 000 Kč. Proto vše, co si mohu k chovu včel vyrobit sám, tak provedu. Je to časově náročné, vyžaduje i patřičná vybavení a dovednost, ale ušetří se finance.

Měl jste dostatek pastvy pro včely?

Dnešní Líšeň je skoro jedno velké sídliště, takže zde moc pastvy pro včely není. V minulosti byla Líšeň pro včelařství atraktivní, kolem Kostelíčku Na Pískách bylo mnoho ovocných stromů. Kolem cest aleje javorů, kaštanů i ovocných stromů. Na polích se pěstovaly pícniny. Dříve tu bylo 600 včelstev a 60 včelařů. Se změnou podmínek počet rapidně klesl, třeba se to postupně zlepší, ale s umístěním včelstev to bude pořád složitější.

Podporuje stát včelaření? Změnilo se to po sametové revoluci?

Před revolucí stát včelaření podporoval příspěvkem na zazimování včelstev nebo výkupní cena byla vyšší než cena medu v obchodě. Dnes mohou včelaři žádat o dotace na zazimování včelstev nebo na některá zařízení.

Měl jste na začátku včelaření ze včel strach?

Jelikož jsem byl se včelami v kontaktu už od dětství, tak ne. Za život jsem určitě dostal tisíce žihadel a zpočátku jsem po nich otekl. Pamatuji si, když jsem pro Slovakofarmu získával od včel včelí jed, bylo odhadem až 300 žihadel za den. Jednou, když jsem jel na prázdniny domů ze školy v Nasavrkách, byl jsem tak oteklý, že jsem neviděl a musel mě kamarád dovést domů.

Používáte nějaké ochranné pomůcky?

Pokud to práce vyžaduje, tak ano. V zaměstnání vždycky, oči a obličej jsem si

chránil. Pracoval jsem sám o samotě v lese, kdyby se něco stalo, stěží bych se dovolal pomoci a mobily nebyly. Rukavice jsem nikdy nepoužíval. Nyní pracuji doma u včel někdy bez ničeho.

Kolik jste měl nejvíc včelstev?

U státního rybářství to bylo až 180 včelstev. Každé včelstvo je jeden úl v plné síle cca 50 000 jedinců včel.

Z kurzu chovu včelých matek

Úly na zahradě

Pomáhal Vám se včelařením někdo?

Občas ano, třeba manželka nebo syn. V zaměstnání jsem pracoval samostatně. V sezóně, od května do července, je to práce od rána do večera a nelze počítat s žádným volnem. V zimě je více času, kontrolující se zimující včelstva a dělá se příprava na další sezónu.

Měl jste někdy nějaké včelstvo nemocné?

Od roku 1982 se u nás rozšířila varroáza, včely jsou napadeny parazitem, který napadá včelí plod i dospělce a oslabuje sílu včelstva až k jeho zániku. Už se toho asi nezbavíme. Každý rok po medobraní se včely přelécí. Na jaře se odeberou vzorky na vyšetření a zjišťuje se počet roztočů.

Ulétly Vám někdy nějaké včely?

Ano, některý rok se to může stát, zejména v době rojení, pokud se neuhlídají, uletí.

Taky se mi stalo, že včely přiletěly.

Napadli Vám včelstva nějakí živočichové?

Ano, vosy, sršni, mravenci. Na lesních stanovištích to byli i ptáci, myši a rejskové. I včely, které zjistí ve svém okolí včelstvo slabé či nemocné, dokážou toto vyloupit a zničit.

Měl jste nějaký med, který nebyl dobrý?

Neměl, medy z naší okolní přírody jsou medy dobré a při správném ošetřování velmi kvalitní. Nejoblíbenější je med z akátu – lesní. Rovněž medy smíšené jsou lahodné a kvalitní.

Jednou jsem dostal od přítele, kterého jsem učil včelařit, skleničku pohankového medu, který pocházel z pohoří Altaje v Rusku. Nevypadal zrovna vábně, byl tmavý jak medovice, ale nechutnal nám. Nejsme zvyklí na chuť medu z jiných oblastí.

Baví Vás včelaření?

Ano, včelaření dělám již šedesát let a bez něj už nebudu. Leda, že by se mě něco stalo, abych to nemohl dělat.

Jaká je historie včelařství v Líšni?

Včelařský spolek v Líšni byl založen roku 1904. Prvním jeho předsedou byl páter Metoděj Hošek, líšeňský farář.

Spolek byl v 60. – 80. letech minulého století velice aktivní. Pořádal kurzy, odborné přednášky, zájezdy a velmi oblíbený včelařský ples. Do příprav těchto akcí se zapojili členové výboru i řadoví členové spolku.

O činnost spolku se zasloužili pan Jan Nečas, Jindřich Dvořák, Rudolf Řezníček, Ing. Heřman Fitz a Jaroslav Černý. Já jsem pořádal kurzy chovu včelích matek. Včelaři, kteří měli zájem, se mohli kurzu účastnit.

Po roce 1989 ubylo včelařů i včelstev a došlo k útlumu včelařských aktivit. Dnes má spolek 28 včelařů, kteří chovají 240 včelstev.

**Střední zdravotnická škola Evangelické akademie
Eliška Repová a Magdaléna Nešpůrková**

